XXIX. évfolyam. 1918. 21. szám

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:
Egész évre ... ... kor. 30.—
Félévre ... ... » 15.—
Negyedévre ... ... » 7.50

Egyes szám ára 60 fillér.

A HÉT

TÁRSADALMI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
BUDAPEST,
VIII., Népszinház-utcza 22. sz.

Telefonszám »József« 527.

Hirdetések felvétele ugyanott.

Budapest, május hó 26.

BUDAPESTI KIR. ... ÁTVÉTE

Krónika.

Háboru és béke.

— *máj. 24.*

»A választójogi javaslat és a rekvirálás közt nincs összefüggés, de igenis a legszorosabb összefüggés van az élelmezési viszonyok és az országban uralkodó közállapotok közt s az előttünk álló nehéz hónapok leküzdésére félre kell tenni minden politikai és pártszempontot . . .«

A Windisch-Grätz herczeg csütörtöki nagy beszédéből kiemelkedik ez a mondat: mint igaztalan beállitás a beszéd sok komoly igazsága közt. Nézzük csak . . . »Az élelmezési viszonyok és az országban uralkodó közállapotok közt igenis a legszorosabb összefüggés van« — ám igenis, nemcsak ma, hanem mindig, nemcsak ma, amikor a választójog lehanyatlik, hanem akkor is, mikor például — hogy mást ne mondjunk — egy Esterházy-kormány jön, nemcsak: világháboruban, de világbékében is. Összefüggés? hogyne, sőt, a közállapot jóformán alig is más, mint épp ez az összefüggés, de a politikai küzdelem maga is annyira beletartozik ebbe az összefüggésbe, hogy nem is lehet kidiszkvalifikálni belőle. Osztályharcznak, vagy szükségszerüségnek, vagy táplálékcsatának, vagy kenyérpolitikának mondjuk, — de ezer programm mögött kilenczszázkilenczvenkilenczben *erről van szó,* ha esetleg épp a programm csak arra való is, hogy ne legyen róla szó, s amennyire igaza lehet a herczegnek az alkalom, az adott helyzet, a pillanatnyi muszáj és a kormányzati opportunitás szempontjából, annyira nincs igaza elvileg, mert ilyen czimen minden politikai küzdelmet le lehet fegyverezni. Ma a választójog veszélyeztetheti a közállapot harmóniáját, holnap az önálló magyar hadsereg kérdése, holnapután a közigazgatás államositása veszélyeztetheti, — mert legyünk végre tisztában vele s épp ez az, amiről szó van, hogy holnap se és holnapután se tér vissza a közélelmezésnek, a közállapotnak, az *összefüggésnek* háboruelőtti rendszere. Nem a választójogra gondolunk, de minthogy a miniszteri beszéd épp ezt tette szóvá, maradjunk meg a választójogi példánál. Ma nem lehet folytatni a választójogi küzdelmet, mert a közélelmezés és a közállapot összefüggése ezt nem engedi. Eddig rendben volna, — ha azt nem jelentené az, hogy a háboru után se lehet folytatni, mert igazán nem lehet föltenni, hogy háboru után a nemzetközi, állami, társadalmi és gazdasági békének az *azelőttnél* is tisztultabb, enyhébb, angyalibb harmóniája következik. A demarkaczionális vonal a háboru és a béke közt eltünt.

Ludendorf napi jelentéseiben a keleti béke óta is sokszor megjelent a Keleti Harcztér s ez nagyban, vagy kicsinyben előre vetett képe az *aztán* egész világrendjének. A háboru itt marad a háboru után is, — ha nem is mint hadiállapot más hazákkal, de mint: czipőjegy, mint czenzura, mint: rekvirálás, mint: kényszertársulás, mint: Haditermény. A béke nem lesz egy visszatérés 1914-re és nem is lesz egy elölrőlkezdés, — egy folytatás lesz, még pedig nem annak a folytatása, amit a háboru előtt abbahagytunk, hanem annak a folytatása, amit a háboru befejezésénél abbahagytunk. A vizek nem folynak visszafelé s amit a háboru teremtett, az nem egy alkalmi Rendeletek Tára, de nagyobb mint maga a háboru, — nem a régi világ szabadul majd meg a háborutól, de az az uj világ,

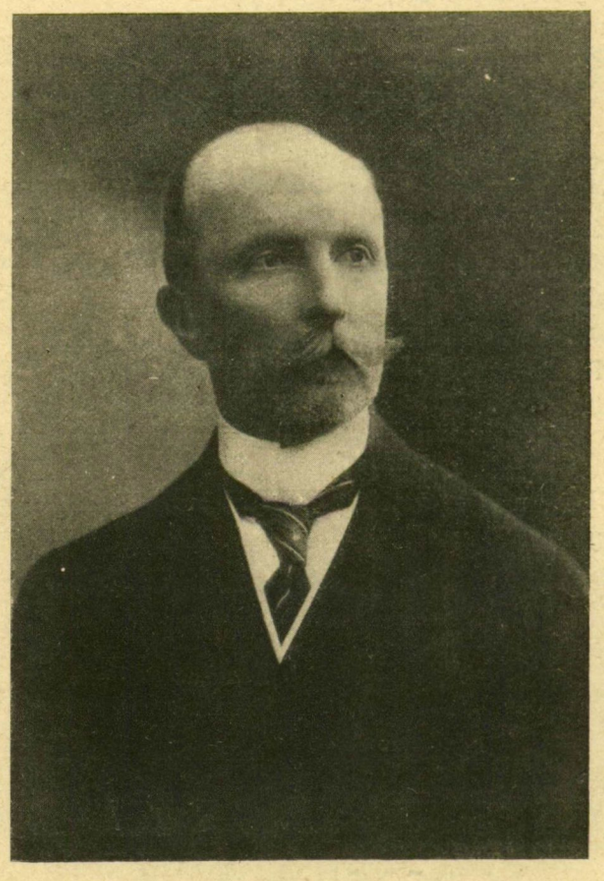

TŐRY GUSZTÁV.

(Torda József felvétele.)

FOLYÓIRAT
1923/24. 1—11.

JÓZSEF TUDOMÁNYEGYETEM Könyvtára Szeged

amely a háboruban született.

Bonaparte Napoleonnal visszatért Francziaországba az egyeduralom: de a Code Napoleon mégis a forradalom törvénykönyve s ha a magyar 48-at kioltotta is a közel huszéves abszolutizmus: 47-re még nem volt visszatérés. Minden nagy háboru elnyelt egy rendszert, Marczali rámutat, hogy a mult századbeli háboruk a privilégiumot nyelték el s olyasmit ir, hogy ez a háboru, ha még soká tart, a tulajdont nyelheti el. Nem tudjuk és nem is nagyon hiszszük: de kétségtelen, hogy minden nagy háboru — a harminczéves háboru, a spanyol örökösödési háboru, a napoleoni háboruk és a mult századbeli forradalmi háboru — nemcsak a háboru egy módszerének, de a béke egy-egy módszerének is véget vetettek.

Olvasd az ujságot, — a háboru után a hadijelentések eltünnek belőle, de amilyen czimeket ma a »Napi Hirek«-ben, a mindennapi élet e mikroszkópikus tükrében látsz, azt feltalálod a háboru után. A mai lapokban többek közt a következő napihireket olvassuk: a Népruházati Bizottság ülése, Zsirfelfogó készülék a csatornákban, A lakáskérdés, Nem fizetik a felemelt hadisegélyeket, Igazmondás: nem izgatás, Ki tud róla, Állami tisztviselők a megélhetésért, Munkásgyermekek nyaraltatása, Elitélt árdrágitó czipész, Akik meg akartak halni, Magasabb az omnibusz viteldija, Bőrtalp fából, A szabályozott ácsorgás, A korai burgonya rekvirálása, — ki hiszi, hogy a békeszerződéssel mindez örökre eltünik az életünkből? A háborus rend nem egy epizód az életünkben, de maga az életünk lett, ezerkilenczszáz és tizennégyben öngyilkos lett a világ s inkább lehet hidat verni két züllött, vagabund bolygó közt, mint a háboru előtti s a háboru utáni világ közt.

Csak az emlékeink alagutja van még meg, de az emlékeinkben is torz, homályos, kusza minden méret. Nem, a vizek nem folynak vissza — s ki tudja, talán épp az árt a közállapotoknak, ha betemetik a választójogot. A vizek nem folynak vissza és sose térnek vissza azok az idők, amikor ugy lehetett politizálni, hogy az a közélelmezés és a közállapotok összefüggését ne érintse. A háboru véget vetett a békének, de a béke nem vet véget a háborunak.

P—s.

Szonett.

A Bánat egyszer elsuhant fölötted
s egy csókot égetett a homlokodra.
Jöhet már langyos évek sima sodra,
de ezt a jelt le nem locsolja többet.

Mint óczeánja egy hajótöröttet
még távol éjeken dobálni fogja,
ugy fog gyötörni bánatod robotja,
s ablaktalan falat kerit körötted.

De lassan ékes, karcsu templom épül
a könnyeid hulló gyémántkövébül:
zarándokok Mekkája — messze, messze.

Az oltár ég. Ők mind elébe rakják
fájdalmukat: szivük véres darabját
... s ott állok én: a Bánat pontifexe.

Ottlik László.

Kisértetek.

Irta: TABÉRY GÉZA.

Öreg mezei varjak rajzottak az orvosságszagu kicsiny ház fölött. A roskadt októberben vörös moha süppedt bozontosan az eresz körül s a háztető valami zilált és vérrel itatott kazal benyomását kelté. Valamikor egy elmult őszben Grósz bolond apja azt mondta fiának: valahányszor a mohára nézel, az jusson eszedbe, hogy szegény mártir anyád véres szenvedését itta fel a ház.

Grósz azonban rég elfelejtette atyja szavait. Most óvatosan nyilt ki a ház ajtaja s a tizennégy-tizenötéves Grósz-fiu kidugta fejét. Nesztelenül surrant ki a támadt résen, majd visszanézett és hallgatózott. Bent Grószné aludt. Java melegét hetekkel előbb kiadta a nap s a Grósz-fiu fázott.

Felöltőjét szekrénybe zárták. A szekrényajtó nyitása hangos csikorgást idézett elő. Nem kisérletezett, inkább kabát nélkül szökött az unott orvosságszag, a vörös moha és a tankönyv elől, mely alatt pedig füzetes regény kuksolt nagy titokban.

Zsebrevágott kézzel hopszázott át a sárgapiros avarral hintett udvaron s kinyitotta a rácsos kiskaput. Az utczán már komolyan, mint akinek fontos teendői vannak, haladt az Égererdő felé és ismerőseit harsány kalaplenditéssel üdvözölte, akár csak egy felnőtt. Aki igy látta Grószt, sejteni se merte, hogy tilosban jár.

A tankönyv alá rejtett tüzes füzet betetézte a forró fordulást, mely élete utóbbi szakaszát eruptiv akaratossággal annyiszor zavarta. Jól tudta Grósz, hogy vasárnap délután az Égererdő bizonyos édesded tisztásán szász és román cselédek ropnak ingerlő tánczokat drága forgatagban. Mindeddig néma vágyakozással szemlélte a ringó köröket. Ma komolyan határozott. Végtére is mi különös volna abban, ha közéjük állana ő is? Szive erősen vert e gondolatra, ám az érzés nem volt kellemetlen. Inkább az zavarta valamennyire, hogy anyja egy ideje mintha megsejtette volna, mért és hová vezetnek titkos kis sétái.

Grósz a homályos ügy mögött vérszomjasan gyanitott valami spiczlit.

A napokban néhány izgatott szerelmi szót váltott a szomszéd szobalánynyal, a nagy, fehérbőrü szőke Katival, ki örökké nevetett, titkosan kunczogott és fura módon sanditott reá mindannyiszor. Nem bánta, ha Grósz remegő kézzel széles csipőjéhez ért, nem bánt volna merészebb fellépéseket sem, az ifju azonban finoman hibás pszichológiával közeledett a türelmetlen nőhöz, nehogy elvaditsa. Mindazonáltal a mult szombat este a két udvar alacsony keritése mellett merész javaslattal állt elő, melybe belepirult, amikor kimondta, de szerencsére teljesen sötét volt az októberest.

— Jöjjön föl Kati, holnap a padlásunkra — mondta ravaszul. — Mutatni akarok magának egy könyvet.

— Hamis — kunczogott a szász nő. — Még mit nem akar?

És Grósz érezte, hogy egész felső ajka kinos rángásba fog, amint megkérdezi:

— Hát nem akar jönni?

Kati dévajkodva csapott a fiu hátára.

— Nem lehet. Vasárnap délután tánczolni kell menni. Máskor, maga hamis!... Majd egyszer igen.

Vigyorogva, ingerlően loholt el a kerités mellől és Grósznak álmatlan éjszakája lett.

Egész délután az Égererdő tánczosait nézte. Szivdobogva várta, hogy egyszer csak megpillantja Katit. Százszor hitte, ha valamely kék kartonbluz tele feszülése villogott eléje, hogy most megtalálta, de ezerszer csalódott.

Kati hazudott.

Keserü szivvel s igen későre tért haza Grósz. Amikor be akarta nyitni az udvarajtót, halálos rémülettel látta, hogy az anyja fölkelt s a kapuban várja.

— Istenkém, hát igy... hát kabát nélkül... Nem elég, hogy én vagyok a beteg, a nyomorult?

— Kovácséknál voltam leczkét megkérdezni — hazudta Grósz.

Az anyja tullátott az eszén. Látta, merről loholt, azt is tudta, hol járt.

— Utálatos kölyök! Az Isten büntessen meg, hogy soha mást mint vénasszonyt ne láss az Égererdőn!...

És elkezdett keservesen sirni.

— — — — — — — — — — — — — — — —

— Katholikus ünnep — ujságolta Grósz. — Két napig nem kell iskolába menni. Szünet!

Mártir anyja nem mondta, mint máskor, hogy a két napot jó volna mulasztások jóvátételére fölhasználni, hanem könnyes szemekkel nézte a fiát és fájdalmasan, mélyen felsóhajtott, ahogy csak szegény, támasztalan, beteg asszonyok szoktak sóhajtani, ha rendesnél erősebben érzik a nyomoruságot.

— Szünet — ismételte Grósz kifujva magát s tagadhatatlanul lelki terheket is rázott le magáról, miközben könyveit hóna alól az asztalra csapta. Az előtte álló két üres nap boldogsággal töltötte el szivét.

A beteg asszony állapotában ezen a napon beállt a fordulás. Lázas délutánja volt, fájdalmai megkétszereződtek és félrebeszélt. Grósz elsősorban nem anyját sajnálta, hanem a napos, melegnek igérkező katholikus ünnepet. Mit is csinál a kétnapos szünettel, ha ez igy tart holnap?

Lefekvés előtt buzgón fohászkodott a rideg Istenhez, hogy segitsen anyján.

Virradat felé megszünt az asszony láza. Kimerülten szendergett összegyürt ágyán, a vonásai is megenyhültek s úgy látszott, kiállta a krizist.

Délelőtt ágyához hivta a fiát és rossz, bozontos fejét két sovány tenyerébe véve megcsókolta.

— Az Isten megsegitett!...

A második ünnep délutánján Grósz a legenyhébb nyugtalanság nélkül vette utját az Égererdőbe.

Aki a városból ment ki odáig, annak előbb a parkon kellett áthaladnia, hol sima, kavicsos utak kanyarogtak lejtős pázsitok, ezüstfenyőgruppok, majd hamvas olajfák és mindenféle virágágyak között. Ott romantikus fahid ivlett a kis patak felett, egy szökőkut merész sugárral tört a csipkés fellegeknek, mig a szél szét nem verte porzó habjait. Aztán fáradtan omlott önmagára milliónyi csöppje s elérve kőmedenczekoporsójának vizszinét, immár halott tükörként bámult az érthetetlen fellegekre, melyek egyike a magas égen, másika mélyen a vizszin alatt uszott a boldog messzeségben. Grósz esztelen, forró vágyai millió buzgással törtek az aszszonyok felé, olykor hanyatt dőlt már ezidőben a park buja pázsitján és képzelete asszonyai felé kitárta meleg karjait. De visszaverte a szállaló »nincsen«, fáradtan omlott a vágya önmagára s lett kőmedencze-sirja a való. Bizonyos tükörképek pedig mély sebet téptek ilyenkor szivében, mig két asszony ment, gőgösen haladt nagy messzeségben: egy a valóságban, talán piros napernyővel, mig más szive szine mélyén, ugy ahogy rajzolta kinzott képzelete.

Mohos urnák mélyéről émelygően áradt a szétmálló nyári disznövények tömjénillata. Mélybarna és könnyü sárga volt a vénasszonynyaras sok hepehupa. Grósz nemrégiben tanulta ezt a kifejezést. S a vénasszonynyár mélabus értelmét az édes ősz okozta minden egyéni fájdalmával párositotta.

Leült egy padra az urnák mellé, szemben a szökőkuttal, gyáván, tehetetlenül várta, hogy ifju, életerős nők vonuljanak föl a park e legnépesebb helyén. Mert titkon és csak szemmel bujálkodott; torkos vágyai eddig nem csaptak át az erőteljes kezdeményezésig.

Feketeruhás, kopott anyók totyogtak el az urna mellett.

Akik azontul jöttek is, tulnyomóan feketében és lefátyolozva, öltözetükben a friss gyász hirdetői, nem voltak azok, kikre Grósz vágyai vártak. Vajjon hol maradtak a feszülő keblek, a bluzok és aljak, melyeket mintha vékony rétegnek öntött volna lágyhajlatu testre a női szabó? Miért hiányzottak kurtaszoknyás lányok és ficzánkoló piros kis cselédek?

Öt óra lett. Egyre többen jöttek, de csak a vének, de csak olyanok, akiket ha ifjak voltak is, sürü gyászfátyol takart, melyből semmit sem vett ki Grósz. Fekete fátylak, kopott, divatjamult felöltők lepték el a szökőkut környékét, lengtek el a mohos urnák mellett, melyek mélyéről a mállott disznövények hullaillata most valóságos rémületbe kezdte ejteni Grószt.

— Mi ez? — riadozott benne az imént büszke vér.

S ahogy a lombtalan fákon átszaladt a szél, ahogy a könnyü sárga falevél fölkapott az uton, és messze elszaladt, ahogy a szökőkut elhagyottan lengett a késő októberben, eszébe jutott az édesanyja átka: »Soha mást mint vénasszonyt, ne láss az Égererdőn.«

Borzalommal pattant föl helyéről.

Eszébe jutott, hogy amióta elhangzott felette az átok, most van először itt. Észrevette, hogy a varjak épen ugy rajzanak itt az urna fölött, mint rozzant házuk táján, mikor utoljára szökött. Jelentőséget tulajdonitott ennek is. Jelentősége lett mindennek, ami körülötte volt. A viz zenéje azt dudolta: átok...

Már értette, hogy mért tömjénzik a málló rózsa szirma a mohos urnából. Visszaemlékezett holt apja szavára:... valahányszor a mohára nézel, az jusson eszedbe, hogy szegény mártir anyád véres szenvedését itta fel a ház... Hirtelen arra gondolt, hogy az anyja meghalt. S a szökőkut zengte:

Átok, átok, átok . . .

Csapatostul jöttek fehérhaju dámák, elaggott, ránczos polgárasszonyok, puposak, fakók, nehezen járók és köhögősek. A földre néztek. Egyik se mosolygott.

— Lotyók ! Ez mind, mind lotyó — riadt láttukra Grósz és utálta őket. A háta is borsódzott, hogyha rájuk nézett. Azt hitte, menten vége van, ha valamelyik hozzásurlódik. És kivétel nélkül egyirányba mentek. Jól tudta, hogy a sirkertbe huznak. Azon az uton csakis oda mehetett az ember.

Ahogyan csak birta, sietett el innen. Fázott. Nem ahogy pár napja, amikor elszökött, de vaczogva, hidegverejtékesen, a belsejéből. Inge alatt kellemetlen bizsergéssel futottak hónaljából a fagyos cseppek végig a törzsén. Mindahány vénasszony, akik szemében mind szipirtyók voltak, szemközt jött vele. Átok, átok, átok . . .

Oly nagy tömegben s szélesen elfoglalva az utat özönlöttek mind-mind, hogy végül lehetetlenség volt kikerülni őket. Beléjük ütődött. Mint kigyó csipésére, sziszszent fel szegény.

Leszoritották. A pázsiton futott hazafelé. Ajka pityergésre állott. Egész testében remegett. Az is eszébe jutott, hogy tán ki se birja.

Ekkor nagy vörös sávot huzott az égaljra a lemenő nappal. Ez a vörös sáv is olyanforma volt, mint egy véres kazal. Grósz hátranézett. Azontul ugy futott, biczegett, hogy két kezét maga elé nyujtva, hátrafelé bámult; nem birta szemeit levenni a foszforszerü rózsaszinü fényről, mely halálosan ült meg a temető fölött.

Aztán két fehér nyirfa jött . . . és ott . . . az ezüstfenyők és a nyirfák között, közvetlen közelből megpillantotta a legrettentőbbet. Ez is feketében kullogott át a pázsiton, de ez az egy felemelte fejét. Pedig nem volt miért emelten hordani. Talán azért is jött igy magánosan, csak két szál csomós ökörnyáltól kisérve, a gyepen, mert orra helyén olyanszinü ür ásitott, mint a réghullt falevelek szine.

Ugy huzta magával a kései ősz nyálát, akár a pók, ha ereszkedik, akár egy könnyü selyemszalagot, mely leng az ifjuság után.

Grósznak nem maradt ideje, hogy kikerülje. Ugyanaz a nyál rátapadt az ő szájára is. Valahogy nyult kettejük között, aztán nehezen elszakadt.

Fölsikoltott és összeesett.

— — — — — — — — — — — — — — — —

Mártir anyja virrasztott fölötte, maga is gyengélkedően. Sovány kezei hüsen nyugodtak fia forró homlokán.

— Katholikus ünnep — magyarázta Grósznak. — Ne hidd, hogy átok.

Grósz ma valóságos felnőtt. Tudja, hogy október és november havak fordulóján halottak napja van. Tudja, hogy a katholikusok kivilágitják a sirokat és nem csodálja többé, hogy azon a napon csupa gyászruhás nővel, jobbára öregasszonynyal találkozott. Ki törődjék inkább a sir kultuszával, mint ki maga is közel áll hozzá ?

De nem mer elmenni az Égererdőbe. Nem megy át a parkon, mely odáig vezet. Nincs az a földi hatalom, melynek kényszere elegendő volna, hogy odahajtsa.

S ez nem félelem, nem idegesség . . . de . . .

De a felnőtt Grósz szégyelli magát.

Toll és tőr.

— máj. 24.

A MAGYAR TRAGIKOMÉDIA ujból világraszülte önmagát. A turáni átok, mely ma már szinte aktuálissá kövült napi perpatvarrá sülyedt, ujabb lendülettel bukkant föl, csupán régi, pathetikus és végzetes fenségét felejtette a história lomtárában. A tisztelt Háznak még ma sem fontosak a Tiborczok, a szántóföldek verejtékes rabszolgái, a cséplőgéphez lánczolt jobbágyok és a halálra gyötrődött emberek aszott roncsai. A közös élelmezési terület terve sem fontos, Windisch-Grätz herczeg programmja is mellékes, csupán egy kérdés lángol, forr és sustorog a nyolczéves mandátumok penészétől dohossá vált koponyák fölött : Mezőssy az oka-e a mult esztendő gazdasági büneinek, vagy a munkapárt? Csak a fülledt jóllakottság termelhet ilyen végtelen tunyaságot, melynek minden energiátlansága kaszinói perpatvar formátlanságába ful. Homokba dugják fejüket az urak és nem hallják meg a korgó gyomrok kisérteties kórusát. Ahelyett hogy a jelen szörnyü mélységeit vizsgálnák, a mult szemétdombjából kaparják ki a Scarabeusokat. Cselekedni nem tudnak, de büzbombákat annál nagyobb számban eregetnek egymás felé. Az ébredő mezők sem jelentenek számukra egyebet zöldasztalnál, melyen pártpaklikat kevernek. Paklikat, amelyeknél mindig a nép boldogulása marad a talonban. Még veszekedni sem tudnak stilusosan. A régi magyar urak legalább fejbe verték egymást. De ők még ezt se merik. Pedig éppen az ő fejüktől sántul meg az ország.

—

AZ ENTENTE ROMÁNIAI DIPLOMATÁI jegyzéket adtak át a román kormánynak, melyben a dunai konvencziónak a bukaresti békekötésben történt megváltoztatása ellen tiltakoztak. Francziaország, Anglia és Olaszország együttesen kijelentik ebben a jegyzékben, hogy a dunai hajózás csak az általános békekötésen, valamennyi érdekelt fél meghallgatása után szabályozható, de addig ők a hozzájárulásuk nélkül kötött megállapodást nemlétezőnek tekintik. Ez már beszéd ! Végre egy uj diplomácziai formula. Nemlétezőnek tekintik ! Ez végre egy olyan megoldás, amelyről lehet csevegni. Ezen a módon még meg is érthetjük egymást. Francziaország például nemlétezőnek tekinti Elszászt, Anglia Szuezt, Gibraltárt s a Panamacsatornát, Olaszország Triesztet és Trientet s akkor szent a béke, mert Németország is nemlétezőnek fogja tekinteni a tengeralattjáró háborut, mi pedig a negyvenketteseinket. Ha azonban ez a megoldás esetleg nem tetszik az entente-nak, megmaradhatunk egyelőre a dunai konvencziónál. Az entente nemlétezőnek tekinti a megkötött konvencziót, mi pedig létezőnek tekintjük a Dunát és vigan hajózunk rajta.

—

A SAJTÓ KANALÁBA, *mely eddig minden elképzelhető léből kikeverte a maga kikevernivalóját, egy kis tiszta vizet akar önteni a főügyész. A folyamatban levő bünvádi vagy polgári ügyekről ezentul csak a rendőrség engedélyével lehet irni. A toll és a tinta bajnokai erre természetesen ujból meglobogtatják a sajtószabadság zászlaját, melynek tépett*

leple mögött annyi heroizmus, de ugyanannyi egoizmus is rejtőzik. Mi azonban, az igazat megvallva, nem értjük: mi van azon felháborodnivaló, hogy birói itélet előtt ezentul nem szabad szellőztetni a peres ügyek kloakáit, melyekbe sokszor ártatlan és érintetlen becsület is belesodródik. A sajtó szeplőtlen Grál lovagjai eddig is tartózkodtak az ártatlanok meghurczolásától, siránkozásra tehát csakis az ujságirás vadorzóinak, a zavarosban halászóknak van okuk: a kis piszkosoknak, a más háza előtt illetéktelenül sepergetőknek, az aljas »leleplezőknek«, akik nem a hazugságot bujtatják ki lepleikből, hanem perverz gyönyörüséggel az ártatlan meztelenségre kiváncsiak. Nem a sajtószabadságot fájlalják ezek, hanem a jó falatot, mely az uj rendelettel kihullott a karmaik közül. Ezért prédikálnak ők — akik pedig jól tudják, hogy minden biróság független — az itélet előtti közhangulatról és a biró nehéz munkájának megkönnyitéséről. Nem az igazság Brennus-kardját, saját szennyük sulyát akarják beledobni Justitia mérlegébe. A jog pallosa méltán sujt le ezekre az élősdiekre, akiknek morális reverendája alól annyira kibuvik a lóláb, hogy Justitia azt könnyen megláthatja a bekötött félszemével is.

—

NÉMETORSZÁGBAN A KURUZSLÓK szövetséget alkottak és emlékiratot intéztek a képviselőházhoz, melyben három millió hivükre és nagy kulturmunkájukra hivatkozva, a gyógyitás szabadságát követelik. Hihetetlen és elképzelhetetlen dolog ez abban a tudományára és müveltségére annyira büszke országban, mely Virchowokat, Behringeket, Helmholtzokat, Kochokat, Erlicheket adott a világnak s melynek orvosi kulturája a legszélesebb, a legkomolyabb, a legalaposabb. Nálunk is vannak aszottkezü javasasszonyok, divatossá váló, szélhámos csodaorvosok, futólagosan feltünedező röntgenszemü nők, de ezek csendesek, szinte igénytelenek, megelégszenek a maguk primitivlelkü beteganyagával és még álmukban se ötlik fel, hogy szövetséget alkossanak és harczba induljanak a gyógykezelések egyenjogusitásáért. A kuruzslók »Zentralverband«-ja, amennyire szomoru, annyira jellemzően német jelenség. Mi elégedetten látjuk, hogy fakó, szerény kuruzslóink nem követik német kartársaikat és ez egyszer jogosan hiszszük, hogy ebben a tekintetben kissé előbbre vagyunk, mint az örökké előttünk baktató, büszkeléptü Németország. De vajjon belátja-e önérzetes szövetségesünk, hogy most az egyszer visszamaradt a kultura keservesen haladó karaván jában, sőt mi több: észreveszi-e, hogy mi — bármily sután és csendesen — ez alkalommal eléje kerültünk? Mert ha belátja, akkor biztosan nekirugtat — még ezen az uton is. Ah! »Deutschland, Deutschland über alles.« Németország mindenek fölött. Csakhogy mindenekelőtt itt kell elsőnek lennie, hogy mindenek fölött lehessen.

Krónika II.

Halluczináczió.

— máj. 24.

Ilyenkor nagyon sajátságos piczi démonok rohanják meg az embert: a különböző illatok. Virágzó gesztenyefákról, jázminbokrok fehérlő lombjaiból osonnak le és azon veszszük magunkat észre, hogy mélyen lelkünk-szivünk legbelsejébe lopództak és ott ünnepeket ülnek, szint játszanak, sürögnek-forognak, zászlókat bontanak és hajtanak össze. Ugy történik, hogy a szagok lelkivilágunknak épp oly integráló alkatrészeivé válnak, mint a szinek, hangok és a többi drága érzéklések, megérzések. Annyira, hogy valósággal alkotnak bennünk. Élményeket adnak. Kiszineznek, feldiszitenek. Hogyan? Mert hangulatokat adnak.

A hangulat az emberi lélek legfinomabb, legigazabb szülötte. A hangulat adja meg az embernek a percz kellemességét, báját. A hangulat teszi az átélt pillanatot vonzóvá. A hangulat fogja meg bennünk ezt a pillanatot és marasztalja, simitja hozzánk. A hangulat alatt bámészkodunk el másban és magunkban, a hangulat alatt verekszünk vad tusában a környező árnyakkal, lényekkel, dolgokkal. A hangulat adja meg tehát az aromáját a létnek. De többet is jelent: az ő segitségével alkotunk, formálunk, épitünk. Minden produkczió hangulat alatt vetődött felszinre, a hangulat maga roppant teremtő erő. Ami az életben a legértékesebb, azt adja tehát. A hangulat, ez az időnkint felvillanó, bámulatos és édes szinekben játszó, folyton változó, fénylő és sötétlő csoda. Ez a különös felhő, amely ontja magából a rózsaszint és az aczélszürkét, amely dörög és villámlik, világit és árnyékol. A hangulat a genie kiválasztottja, kedvencze.

És a hangulatot sokszor egész parányi, egész egyszerünek látszó észrevevések, érzéklések inditják meg. Egy biborvörös folt, egy telt es-dur akkord, egy név felbukkanása, tücsökczirpelés, gázlámpapislogás, megindithatja azt a bámulatos lelki folyamatot, ami a hangulatot hozza létre. És egy pillanatig tart a diszletezés, a kulisszák mérhetetlen kis idő alatt előrebbentek a sötét háttérből: és készen van a sajátságos milieu, amelyben szabadon tenyésznek a halluczinácziók, az illuziók és mind az alkotásnak normális és kóros feltételei. S ezek között a kiváltó momentumok között ott sorakoznak a szagok is. Egy epernek a szaga erdei hangulatokat kelthet. Mohos sziklákat, homályos, fákon átszürődő napot, elhaló madárdalt, s még tovább: derüt, nyugalmat, antik éneket, végig egészen valószinütlen abstrakcziókig, történelmi és lehetetlen érzésekig. Vannak szagok, amelyek egész ismeretlen tájakra visznek, vannak, amik hátra és amik előre nyitnak utat, sőt vannak egyenesen transcendens és filozofikus szagok is. Az érzések egész során végigrepithetnek a szagok, elsülyesztve jóba-rosszba, fájdalomba, örömbe, elmártva kábult sötétségbe és kibontva gyönyörü világokat. Baudelaire szemeit egy exotikus illat nyitotta meg és bámuló, lihegő lelkét az emelte forró, sárga partokra, fénytől dermedt messzi szigetekre:

Je vois se dèrouler des rivages heureux...

A szagok hangulatkeltésének talán valami perverz jellege van. Finom, reaktiv idegrendszer kell, hogy készen álljon az azonnali épitkezésre, egy egyszerü behatás villámgyors és complex kiépitésére. Ez a finom, tulérzékeny idegrendszer kell a szinek és lendületek megfogásához, a hangok megérzéséhez, minden müvészi tevékenység első fázisához, a müvészi apperceptióhoz. S ez a finom felfogó szerv, éppen ez, nem normális. A két első érzéknek a müvészi munka szolgálatába való állitása mindenkinek természetes és

világos. De az izek és szagok ilyes felhasználása valahogy a távolállónak szokatlan, különös. Nem látja a közvetlen logikai kapcsolatot a felfogás és a tulajdonképpeni belső lelki tevékenység, a specziális adott hangulat, az abban való gyönyörködés és az abból való alkotás közt — mint a szin- és hangfeldolgozásnál — csak a külső folyamatot nézi s ami látszik, az az abnormális, a degenerativ jelleg. És érdekes, hogy mint az érzékletek egymással való sajátságos összehasonlitása, összekeverése, az egyiknek a másikkal való át- meg átérzése, ugy a szagoknak ez az intenziv hangulatkeltése és valóságos kultusza a franczia dekadensek lelkéből fakadt. Azokéból a költőkéből, akik minden behatásra a legintenzivebben reagáltak. Akik az őket ért apró, sokakat meg sem érintő, reálisnak tetsző impulzusokra csodálatosan nagy, egész lényüket át- meg átlengő, végtelen távlatokat épitettek. Távlatokat, amelyeknek szinei, vonalai látszólag oly igen messze esnek az első, adott valóságtól, amelyből kisarjadtak. És ők már szerették, kultiválták, dédelgették a szagot. Egyenrangu, egyértékü társa volt képzeletükben a szinnek, a hangnak. Sokszor mesterségesen tenyésztették maguk körül, telitették szemüket, füleiket, orrukat. Mint tudjuk, odáig mentek az érzéki impulzusok mindenáron való keresésében, hogy néha kóros izgalmi állapotokat kivántak és teremtettek. Gautier költészetében épp ugy szerepel az ópium, mint Baudelairenél, Verlainenél és Rimbaudnál az alkohol. Ilyenkor aztán valóságos orgiát ülnek a szinek, a hangok. Foltok, karikák, hihetetlen alakok, sohasem látott szinü rajzolatok játszanak, ugrálnak, kergetődznek, lobogó lángok, vergődő folyók, zuhogó tengerek, ködös fellegekből kibontakozó derüs tüznyalábok kerülnek elő valahonnan a sötétből. És misztikus, különös, de valósággal megérezhető zene teszi mindezt plasztikussá, élővé. A szagok már nem burjánoznak ilyen könnyen, az ő születésükhöz hozzá kell járulni speczifikus benyomásokkal: édes és bóditó, enyhe és vad illatok lengetésével. És abban a versenyben, amely az egyes impressziók közt fejlődik ki, hogy a fantáziát melyik teszi teltebbé, dusabbá, melyik aranyozza be élesebben és melyik feketiti be inkább, ha kell: ebben a furcsa, nagyon emberi és költői versenyben talán a szagoké a győzelem. A szin és hanghatás közvetlen és óriási, de kevés kivétellel önmagában marad: külön szin-, rajz- és hangvilág létesül a fantáziában; ezek az érzéklések nem provokálják annyira egy másik érzék világát, mint azt a szagérzék, a szaghatás teszi. Fokozott szin- és hangfelvételkor szines és dalos világot épit fel az agy, amelyben minden, de minden, a szereplők, a staffage: optikum és akusztikum. De a szagok azok bizarrabbak, azok kapkodóbbak és merészebbek: azok nem elégesznek meg adaequát hatásokkal, azok át- meg átnyulnak a szem és a fül világába, onnan vonszolnak elő mozaikokat és önmagukra halmozzák azokat.

A látás és hallás érzéklései lehetnek nagyon jó illuzionista érzéklések, de a fantázia legegyénibb, legmagasabb és legplasztikusabb, legmüvészibb termése: a halluczináczió, az a szaghatást jellemzi. És itt ujra egy pont, mely a szagkultuszt, a szagok élénk szereplését a perverzzel, a pathologikussal kapcsolja össze. Az illat, amely feltünően kedvez ennek a lázas, mámoros, vakmerő és ijesztően kimeritő agytevékenységnek, az illat igy kóros vonást kap. De ha tovább megyünk és ráámulunk arra az utra, amely a halluczinácziótól a költői és általában minden müvészi alkotáshoz vezet, akkor a zseniális agymunkáról rajzolt képbe ujabb lombrosoi szint vihetünk be, azt a szint, amelynek valeurjét a szag adja meg. Egy áldottan beteges ut halványlik itt, amely a szagérzéstől a legnagyobb emberi magaslatokig visz.

De a szagoknak ezt a relácziójáit hozzánk, lelkünkhöz, hangulatainkhoz, meg is fordithatjuk. A szagra rakódhatnak hangulatok, mint a picziny kavicsra a gyöngy, de a gyöngyön megérzik, hogy forró, ömlő, vagy enyhe tenger öléből került ki, a gyöngyön megérzenek Ceylon zátonyai, vagy a Perzsa-öböl szirtjei. A hangulaton is megérzik valamelyes halvány, néma illat: minden, legalább is a legtöbb hangulathoz tartozik egy adaequat szagbenyomás. Valahogy ugy érezzük, ha Heinet nyitjuk ki, hogy ibolyaillat tartozik hozzá, Mussethez gyöngyvirág, Verhaerenhez keserny és, nedves algák, Baudelairehez őrjitő orchidea valók. Ugy érezzük, hogy jó volna, ha a lapokat ezek a gyengéd és lelkes illatok itatnák keresztül és kiáramolnának közülök ujjaink nyomán.

Igy fonódnak össze a szagok szülötteikkel, egymáshoz konvergálnak és fedik egymást a különböző szagimpressziók komplikáltabb, kuszább és fensőbb átélésekkel. De nemcsak ezekkel. Még különösebb, érzékibb és aromatikusabb az, amikor a szagok fedődnek, harmonizálnak, vakmerően elkeveredenek más érzékvilágokkal. Amikor a szagok vad, tobzódó tánczban merülnek el rajzolatokkal, szinekkel, hangokkal, ugy hogy sokszor nem rajzolatokkal különböztethetők meg egymástól és érzékeink hazárd módon megtévesztenek minket. Amikor az eredeti, egyszerü, sima impresszióból semmi se marad meg és egy bonyolult, sajátságos áram kap meg, egy összetett érzékelés, amelyről nem tudjuk, hogy szemünkön, szánkon, fülünkön vagy orrunkon át hatolt-e hozzánk; hasonlóan egy meleg, füszeres tengeri szélhez, amely sokfélét ad és mégis e g y hatalmas benyomást. Ez az, amikor a szagokat szinesen, zenésen érezzük. Mikor minden asszoczácziótól mentesen hirtelen a mandulaillatot különös zöldesfekete szinben érezzük, mikor tiszta és világos, hogy vannak rózsaszin és lila, csak épp ugy, mint bágyadt és marczíális szagok. Analóg módon van falevélzizegésszerü és orgonazugásszerü szag, csak ugy, mint ahogy álmos és kitörő, valósággal dur- és moll-szagok zsongnak körülöttünk. Ilyenkor már az érzékek maguk képesek egy valószinütlen és földöntuli perspektivát beállitani; ezen a komplex és kissé részeg alapon aztán a hangulatok, az illuziók, halluczinácziók és az elgondolások még szárnyalóbbakká, még bátrabbakká lesznek.

A szagok esztétikája nem foglalkoztatja valami

nagyon a müvészvilágot, amely pedig, akár öntudatosan, akár öntudatlanul igen sokat köszönhet nekik. A szagok Brillat-Savarinje még várat magára. Az a nyugtalan, becses, élénk és parancsoló érzés, aminek ez az ötletes franczia az izbenyomásokat festi, a szagok hatalmát épp oly tökéletesen illusztrálja. S az ő jelenlétük még egyetemesebb, behatóbb, dusabb, mint az izeké. Amint az embert körülfogják, körülrajongják, testtelenségükben valami oly elérhetetlenül poétikus van, mint a szinekben és a hangok mozgásában. Jótékonyak és édesek, erősek és kegyetlenek — nélkülözhetetlenek. De müvészi tevékenység rugóját, aktivátorát is jelenthetik és igy még többek, még gazdagabb tartalmuak, mintha csak diszes virágai, függönyei, csipkéi volnának környezetünknek. Sietnünk kell esztétikai megmunkálásukkal. A természet elszórt, röppenő hangjainak buzgó elleséséből, a hangbenyomások mohó és áhitatos figyeléséből fakadt az impresszionista zene. Uj, csillogó kincs a kultura örök bányájában. Hátha ugyanigy, ez öntudatos, artisztikus munka alatt és következtében eddig ismeretlen gyönyörüségek forrása nyilik meg? Hátha elgondolhatatlan, eddig megérezhetetlen édességek és mámorok lephetik meg a szagvilágból a szomjas emberiséget és varázsolhatnak elő mostanig érthetetlen és ismeretlen müremekeket?

Irsay István.

Az elveszett.

I.

Talán ha vak lehetnék, mint a többi
És nem látnám meg mindig mind a szint,
Akkor talán még vissza tudnék jönni.

Vagy ha süket lehetnék, mint a többi
S nem hallanék zenét, ha zug a tenger
S vad éneket, ha szél a rétet söpri.

Vagy ha márványból volnék, mint a szobrok
S nem reszketnék, ha csókolják a számat,
Akkor talán még vissza tudnék jönni...
Talán még mindent megbocsátanának...

II.

És nem tudom, hogy mért szeretsz
És nem tudom, hogy mért szeretlek?
Olyan nagyon zenés az élet
S oly lüktetők a kurta perczek.

Csak nézek rád, és nem tudom:
Mért jó, hogy a szemedbe nézek?
Olyan nagyon fénylő az élet,
Minden káprázat és igézet.

Magadhoz vonsz és nem tudom:
Mért boldogság az ajkunk láza?
Olyan forrongó bál az élet
S minden széthull e szédült nyári tánczba'.

Andorffy Mária.

Az idegen pénz.

Irta: BALÁZS SÁNDOR.

Mihály kint lakott a Verpeléti-ut végén, közel a Dunaparthoz. Délután ötkor megcsókolta a feleségét és a kis fiát, azután elindult a rendes kávéházi asztalához. Hüvös idő volt, de Mihály nem fázott. Fütötte a megelégedés. Ma délelőtt a hivatalban ő akadt rá arra a hibára, amit az egész számvevőség már egy hete dühösen kutatott. A számtanácsos nyilvánosan meg is dicsérte. Az egész napja szép lett ettől a diadaltól.

Csendesen ballagott, kellemeseket gondolva. Lám, ő nem stréberkedett soha és most mégis.... Hiába, a becsületesség a legjobb üzlet. Karácsonyra meglesz az előléptetés, akkor rögtön vesz az asszonynak uj télikabátot, a Palkónak is szép kétsorgombosat, a nyakán kis prémmel, milyen kedves lesz. Jó volna már a tánczisko lába is járatni a gyereket, ilyenkor kell elkezdeni, azokból lesznek a jó tánczosok, akik ilyenkor elkezdik, hm, kissé bajos lesz, az idén még nem kerül rá, dehogy nem, muszáj rá kerülni. Majd előteremti ő valahonnan azt a pénzt, hiszen nem sok az egész, havi husz-harmincz korona.

Kiért az utczasarokra, ahol a gázlámpa alatt egy rikkancsleány állott és nagyban beszélgetett egy tüzérrel. Nem kiabálta most az ujságok nevét, de Mihály meglátta a hóna alatt a csomó papirost és odament, hogy vegyen tőle egyet. Igaz, hogy a kávéházban is elolvashatja, hanem ő már megszokta, hogy este lefekvés után a lapban böngészszen, másképp talán el sem tudna aludni. Elővette hát a pénztárczáját, találomra kivett belőle egy pénzdarabot, megforgatta a lámpafénynél és látta, hogy tizfilléres, aztán odaszólt a leánynak:

— Kérek egy Napot.

A lány csak egy villanással nézett feléje és odanyujtotta az ujságot. Mihály pedig a lány tenyerébe nyomta a pénzt és tartotta a kezét a visszajáró két fillérért. A lány belemarkolt a köténye zsebébe apropénzért, de közben is beszélt a tüzérrel, nagy nevető fogakkal és kissé rekedten, a sok utczai kiabálástól tönkretett hanggal:

— Na és tudja, akkor a Juli azt mondta neki, köllesz is ám te nekem, frászt, mi közöm hozzád, eridj a nyavalyába...

S hol a tüzérre nézett, hol a pénzre, mert nem két fillért adott vissza Mihálynak, amennyi járt volna, hanem gyorsan kiszámolt kilenczvenkét fillért a kezébe, mintha egy koronát kapott volna. Mihály szólni akart, hogy hé, vigyázzon, mit csinál lelkem, nekem csak két fillér jár vissza, de olyan meglepő volt ez a szórakozottság egy rikkancslánynál, olyan hallatlan könnyelmüség, egészen hihetetlen, hogy csak nagyra nyitotta a szemét és mire magához tért az ámulattól és visszaadta volna a fölös pénzt, a lány már hátat forditott neki és megindult a tüzérrel az utcza tulsó oldalára. Fahangu, rikoltó szavai foszlányosan még hallatszottak:

— Arra aztán adott a Julinak egy pofont — na tudja, ha én — kicsoda maga, há?...

Többet nem értett Mihály, a lány eltünt legényével egy villanyos mögött. Mihály egy pillanatig még állva maradt, nézte a kezében a pénzt: most mit csináljon? Utána menjen?... Elnevette magát, vállat vont s megindult befelé. Majd bolond lesz utána menni. Ha rosszul adott vissza, az ő kára! Mért nem ügyel jobban a pénzére? Ő nem tehet róla. És aztán

ő akart is szólni, de ha az a lány csak elszaladt. Üsse kő! Neki ugyan nem fog fájni a más feje.

Belecsusztatta a nadrágzsebébe a kilenczvenkét fillért és ment a kávéház felé. Ma ugyan jó napja van — gondolta. Délelőtt a hivatalban, most meg ez a váratlan kereset... Igaz, hogy nem sok, de egy szegény számkukacznak ez is pénz és a kávéházi költség kikerül belőle. Hogy is lehetett az a lány olyan mafla. Szerelmes a kicsike és másfelé járt az esze. No az sem fog meggazdagodni az ujságárulásból. Azt hitte a bolond, hogy egy koronából kell neki visszaadni. Ejnye, csakugyan, nem egy koronát adott ő neki? Nem, nem, egész határozottan emlékszik, tizfilléres volt, jól megnézte, teljes lehetetlenség, hogy tévedt volna.

De azért megállt, elővette a pénztárczáját, megnézte, mert tudta biztosan, hogy két darab papir egykoronása volt, ma kapta vissza, mikor bélyeget vett a nyugtára. Ott pihent mind a kettő szépen összehajtogatva a tárczában. No ugye. Tudta ő ezt. Ment tovább, kissé gyorsabban mint eddig és próbált visszatérni az előbbi kellemes gondolataira, előléptetés, Palkó, tánczískola... de valahogy nem sikerült, elébük állott és elfödte őket az ujságáruslány kötött barna kendőjével, az oldalt forditott fejével és a hetyke bajszu tüzérjével. Mihály mosolygott magán. Ugyan... csak nem fog törődni vele? Nem érdemes.

A kávéházhoz ért, bement és leült a szokott helyére. Már voltak többen a kollegák közül, ezek ma irigyen és tisztelettel néztek rá. Persze a délelőtti dologért, nem csekélység ám az, mikor a mogorva számtanácsos valakit megdicsér. Sohasem szokott. Benne lesz a minősitésében és nincs kizárva, hogy soron kivül átugrik néhányat az előtte valók közül.

— No hogy vagy, nap hőse? — kérdezte Laky. — Hogy birod a dicsőséget?

— Amint látod, jól — nevetett Mihály és amig ennyit mondott, konstatálta magán, hogy ugy-e már jó kedve van és elfelejti az egész esetet a leánynyal. De ahogy beszélgetés közben egyet fordult a kopott plüssdiványon és a lábát keresztbetette, egy csomó pénz hullott ki a nadrágja zsebéből. Messze karikázott a szomszéd asztalok alá, a pinczér szedte össze nagynehezen.

— Ne szemetelj, öreg! Ami neked nem köll, add nekem! Könnyü annak, akit fölvet a pénz — tréfálkoztak vele.

— Hiába no, ebül szerzett pénz, ebül vész el.

— Hogyhogy?

— Hát kérlek, ahogy jövök az utczán és ujságot veszek...

Megállt, egy pillanatig szünetet tartott, a körmét nézte. Elmondja nekik? hogy ő idegen pénzt zsebrevágott? egy szegény rikkancs pénzét? mit fognak ezek őróla gondolni? Nem, nem — nem mondhatja el. Akadozva, kissé elpirulva folytatta:

— És aztán kérlek, izé... amint éppen fizetni akarok, észreveszem, hogy izé... nincs aprópénzem és — akkor kérlek — (no most mindjárt belesülök — gondolta — nem jut eszembe semmi, hogyan vágjam ki magamat? Megfeszitette agyának minden erejét egy kis, elfogadható hazugságért, végre szavak jöttek a szájára, mondattá rakódtak össze, nincs sok értelme, de mégis csak szalmaszál) — arra jön egy izé, egy rokonom, aki... akinek... akiről már el is feledkeztem és aki tartozott nekem régebbről és... és ott váratlanul megadja nekem a tartozását...

Mihály elszégyelte magát, érezte, hogy amit mond, az sületlen, senki sem hiszi el, nincs semmi csattanója, csinált, félszeg és gyanus és ezek körülötte mind olyan furcsa szemmel néznek rája, tudják, hogy valamit elhallgatott vagy elferditett, okosabb lett volna egy szót sem szólni. Nagy kedvetlenség szállta meg, elereszkedett belül és az ellenálló ereje szétporlott. Hagyta a többieket, belebujt az ujságba, olvasott. De ni, mit beszélnek ezek? Rikkancs... mintha ezt a szót mondta volna valaki. Felfigyelt.

— És kérlek szépen — folytatta Laky, szomszédjához fordulva — akár hiszed, akár nem, abból az urilányból rikkancs lett. Ujságot árul kérlek alássan, mert azzal többet keres, mintha irodába jár, olyan nyomorban vannak kérlek alássan, hogy muszáj volt neki. A fiut kivették az iskolából, most borbélyinas — hja kérlek, a szegénység. Én ismertem őket, mikor még jó módban voltak, jártam is hozzájuk.

Mihály nézte a betüket, de nem látta. Na tessék! Mintha ráhibáztak volna, amit ő elhallgatott! Nyomor — ujságot árul — hátha éppen ez volt? Nem, nem, szó sincs róla, ez nem ugy nézett ki, mintha valamikor is urilány lett volna, valami közönséges teremtés, nincs az ilyen előtt becsülete a pénznek, nem kell azt sajnálni. Amivel neki többet adott vissza, csakugy elitta volna, mint ami megmaradt a zsebében, vagy a szeretőjére költi, vagy elmozizza, eh, rá se kell gondolni, micsoda komisz hangja volt, az ördög vigye el, minek is találkozott vele.

Káromkodott magában, a hibájától szabadulni akarva a lányt okolta a boszuságért, ami most rászakadt. Erőszakkal olvasott tovább, a sok mindenféle hir mákonyával akarta elkábitani magát, hogy ne kelljen arra a rongyos lányra gondolni és a rosszul visszaadott pénzére.

És amikor olvasta: olasz harcztér, a Piave alsó folyásánál fokozódó tüzérségi harcz... összeránczolta a homlokát.

— De hátha nem? Hátha nem igaz, amit ő most kieszelt és hátha ez véletlenül egészen jóravaló lány, aki a pénzét hazaviszi, aki nagyon megérzi a kilenczvenkét fillér kárt? Jó, nem sok pénz, de egy ilyen szegény lánynak... Mit akar, még ő is megörült neki, pedig hát ő állami tisztviselő, vagy mi.

Egyre rosszabbul érezte magát, izgett-mozgott, szük lett neki a kávéház, hamarosan fizetett és ment.

— Mi van ezzel máma? — néztek utána a többiek.

— Ugy látszik fejébe szállt a dicsőség — mondta Laky epésen.

Az utczán Mihály kissé megnyugodott, a levegő frissitő hidege megtussolta a fejét. De nem tartott sokáig. Valahonnan messziről elnyujtott kiáltása hallatszott egy megkésett rikkancsnak, na, otthon vagyunk, — tudta már keserü mosolylyal Mihály. Hiába, mégis csak utána kellett volna menni, rákiáltani, mindenképpen visszaadni, nem zsebrevágni, akkor most nem bántaná a lelkiismeret. Nevetnivaló, ostoba, romantikus képek gyötörték: szegény beteges anya, fütetlen szoba, kis testvérek, részeges apa, akinek nem tud pénzt adni s azért megveri... Hirtelen megállt, megvilágosodott előtte. Most már tudta, mit fog csinálni! Holnap délután ugy öt óra tájban megint erre jön, a lány itt lesz a sarkon, a rikkancsok mindig egy helyen szoktak árulni és visszaadja neki a pénzét. Hát persze! Ez lesz a legjobb! Hogy ez csak most jut eszébe! Mit gyötri magát ezért? Holnap visszaadja a kilenczvenkét fillért, nem, egy koronát ad neki, kamatra is hadd jusson.

Egész felvidulva ért haza. Még a lépcsőn is mosolygott magán, hogy ez csak ilyen sokára jutott eszébe. De igy van az ember. Néha a legegyszerübb dolog mel-

lett elmegy. Otthon a felesége aggódó arczczal fogadta. Palkónak este nem volt étvágya, kissé forró volt a feje és ahogy megmérte a lázát, harminczkilencz fok...

— Én nem tudom — mondta az asszony — meghült, vagy elrontotta a gyomrát, talán csak nem lesz semmi baja. Az isten csak nem ver ezzel bennünket!

Az isten!... Mihály jó keresztény volt, szerette az uristent és nem félt tőle. Egyszerü becsületes eszével, ha néha foglalkozott vele, nagyságos derék urnak látta, afféle legfőbb számvevőnek, akinek mindnyájan hivatalnokai vagyunk s aki mindenkiről érdeme szerint készit minősitést. Most azonban hirtelen az ótestamentum félelmes ura jelent meg képzeletében, aki kegyetlenül sujt le a bünösökre. És ő bünös! És az isten most ezért elveszi tőle az ő kedves kis fiát — difteritisz, skarlát, tifusz — jaj csak ezt ne, csak ezt ne!... Leült a kis beteg ágya szélére, nézte a lázas álomban rózsálló orczákat és buzgón, gyerekesen imádkozott, mint diákkorában, hogy ne feleljen latinból. »Édes jó istenem, bocsáss meg nekem, holnap visszaadom azt a pénzt, két koronát adok a leánynak, csak ne büntess ezzel, gyógyitsd meg az én Palkómat, eddig sem nyultam én soha más pénzéhez, te tudhatod, pedig lett volna alkalmam, ezt az egyet bocsásd meg, édes jó istenem...« De az imádság nem nyugtatta meg, minél jobban védekezett, annál erősebben támadták a gonosz képek: a fejét csóváló öreg doktor, a sok patikásüveg, az előszobaajtón a piros czédula, a ház előtt üveges kocsi két fekete lóval, kis barna koporsó.

Nyögött és felugrott, járkált a huszforintos szőnyegen fel-alá. A felesége küldte aludni, de ő nem ment. Forgolódjon hiába az ágyon? Aludni ugy sem tud. Aztán meg a gyerek is fészkelődött, a keze megrángott és a paplant markolta, a szeme néha félig kinyilt és elfordult a szemhéj alatt, fel-felsikoltott... kinek van kedve ilyenkor aludni? Ültek ketten a sötét szobában, nem beszélgettek, de a kis beteg minden mozdulatára egyszerre ugrottak fel, hogy villanyt gyujtsanak. Persze nekik ez azért olyan nagy dolog, mert Palkó sohasem volt még beteg, még bárányhimlője sem volt, egyszer-egyszer egy kis gyomorrontás, más semmi, olyan erős, egészséges gyerek volt mindig, hogy aki látta, megbámulta és most tessék...

— Mikor kezdődött? Mikor vetted először észre? — kérdezte Mihály ugy éjfél felé.

— Mindjárt azután, hogy elmentél — mondta éppen oly halkan az asszony. Láttam, hogy ül a játéka mellett a földön és olyan szomoru volt a kis arcza. Megfogom a fejét, hát forró. De akkor még nem gondoltam semmi rosszra.

— Mindjárt azután, hogy én elmentem?

— Még nem érhettél a sarokig.

A sarokig, ahol az a lány ujságot árult! Ez az, ettől félt és a keserves, nyöszörgős éjszakában mint kisértet, jelent meg előtte a bizonyosság: ő az oka Palkó betegségének, talán éppen akkor tört ki rajta, mikor ő a kilenczvenkét fillért a zsebébe csusztatta. Nem lett volna szabad, hogy is tehette! Holnap visszaadja. Addig nem is lesz nyugta.

Kis idő mulva megint megszólalt:

— Mért nem hivattál mindjárt orvost?

Nem kapott választ, az asszony leült a diványra és elaludt. Pedig most — most olyan jó lett volna elmondani, ami a szivét nyomja, megszabadulni tőle, talán még nevetni is rajta, s ha azt nem is, legalább nem kinlódni miatta. Az asszony megvigasztalta volna, hogy ez nem bün és az isten nem ezért bünteti őket a Palkó betegségével. De ettől is elkésett, alszik. Szegényke, amugy is gyönge, most meg ez a háborus koszt. Igaza volt a doktornak, nem birna ez ki még egy gyerekszülést. Mikor Palkót világra hozta, ő maga majdnem elment a másvilágra. Pedig most nem ártana, ha volna ezenkivül még gyerekük, könnyebben el lehetne viselni, ha elveszitenék ezt az egyetlent. Ő talán csak nem, a jó isten őrizzen meg tőle, de ki tudja? Az egész város tele van járványokkal és czérnaszál az ilyen csöppség élete, hamar elszakad. Foglalkozni muszáj ezzel a gondolattal, akármilyen borzasztó is, meg kell szokni, hátha erre kerül a sor, neki kell előrelátónak lenni, ő a férfi a házban, az asszony majd ugyis tönkre megy egészen, ha a legrosszabb bekövetkezik. Imádja Palkót és bele fog őrülni, ha meghal, maga is utána megy, amennyire bolondja neki. Hiszen tavaly is mi volt, mikor az anyját eltemette! Hát még ha a gyerekét! Ha várandós volna egy másikkal, még jobb volna, ez megőrizné, nem epesztené magát annyira a megholtért és vigasztalódnék valahogyan.

Végtelen gyöngédség támadt föl benne az asszony iránt, a diván felé ment tapogatózva a sötétben és nemsokára a keze érte a meleg barna haját. Kitapogatta tovább a testét, hogy ül-e vagy fekszik és mikor a dereka hajlásán látta, hogy ül, lehajolt és a két lábát fölemelve, végigfektette a divánon. Az asszony nem ébredt fel, az ijedség és gond mély álomba meritette. Mihály odaült melléje és reszkető ujjakkal, mint vőlegény korában, gombolni kezdte a bluzát. Szép sima bőrén végigcsuszott a keze és a melléhez ért, bizony nem olyan kövérke szegény, mint annakidején, de azért most is nagyon kedves őneki. Az asszony válla erősen megrándult az érintésre, a kezével az ura kezéhez kapott és a szeme tágra nyilt.

— Mi az? — kérdezte ijedten és kissé hangosan.

— Semmi, — suttogta Mihály — semmi... én vagyok...

És odafeküdt melléje, csókkal borította az arczát és tépte le magáról a ruhát. Az asszony az álom forróságából még nem ocsudva fel egészen, visszacsókolta és nem tudott semmiről, csak hogy az ura őt most nagyon szereti és ez végtelenül jó. Most elfelejtett arra gondolni, ami máskor mindig zavarta, hogy jaj, csak gyerek ne legyen, osztatlanul, teljesen átadta magát neki.

Sokáig mozdulatlanul feküdtek még, csak az asszony keze borzolta szeliden Mihály haját. Nem hallatszott semmi nesz, most a gyermek is hang nélkül aludt. Mihály arcza a himzett divánpárnába süppedt és nem volt kedve semmihez, se fölkelni, se lefeküdni, sem aludni, sem asszony, se gyerek — semmi, semmi. Az idegen pénz rossz érzése visszatért megint, óh ő is csak ugy csinált, mint olvasta egyszer a fogfájós emberről, aki nővel gyógyitotta a fogát, de utána annál rosszabb... Az asszony fölkelt mellőle, villanyt gyujtott és megnézte, be van-e takarva Palkó.

— Menj te is, — küldte az urát — neked holnap hivatalba kell menni, majd én fönt maradok, már nem vagyok álmos. Nincs értelme, hogy mind a ketten virraszszunk.

Mihály engedett, határtalan fásultság ült rajta, azt sem tudta, hogyan vetkőzött le és hogyan bujt a hüvös ágyba. Gondolat nélkül meredt maga elé, várta, hogy elaludjék, mint egy darab fa, ugy feküdt ott. Most ha a ház összedülne, akkor sem volna képes megmozdulni. — Kicsoda maga, há? hallja egyszer csak a sötétben. Kivülről jött ez a kérdés, rikoltó fahangon, az utcza felől jött, a sarokról, nem ő gondolta el, ő most nem tud semmit sem elgondolni, ezt most az ujságos lány mondta, tőle kérdi: kicsoda maga, há? És egymás után sokszor, csak ezt, gunyos hangsulylyal,

kissé az orron át, mint ahogy a tüzérnek mondta: kicsoda maga, há? ki-cso-da-ma-ga...

Nyolcz óra elmult, mikor fölébredt. A felesége nem költötte, aludt még szegény az asztalnál, karjára hajtott fejjel. Mihály most már elkésett a hivatalból, eh, nem is fog ma bemenni, egyszer ő is megteheti, a többiek hányszor hiányoznak, ő meg nyolcz év alatt mindössze kétszer, hát most lesz harmadszor. Dolga ugyis akad elég, doktorért menni, patikába, a cselédre nem számithat az ember, az minden nap délig eláll a krumplisorban. Fölkelt, megmosakodott, nem volt rossz kedve, de jó sem, az éjszakai bágyadtság csak nem akart tőle elmulni. A gyermek kissé könnyebben volt, de ez reggel igy szokott lenni, most az oldalát fájditotta és a nyelve is egész fehér.

Hogy az asszony magához tért és reggelit adott — teát kenyérrel — Mihály megindult a doktorhoz. Ilyenkor még otthon találja, tiz előtt nem megy el hazulról. Ahogy a sarokra ért, eszébe jutott az esete az ujságos lánynyal — ma először. Erről ugyan jól megfeledkezett, pedig tegnap este hogy oda volt miatta! No majd délután visszaadja a pénzét, ne is tudja többet, hogy a világon van.

Megállt, hogy a villanyos elrobogjon előtte, egyenesen állt és üres szemmel nézett a telt kocsira. Ahogy a hátsó perrón elsiklott előtte, ismerős arczot látott, önkénytelenül megemelte a kalapját. A számtanácsos! Ez is itt kint lakik a Fehérvári-uton és most meglátta. Hogy a fene egye meg, milyen pech! Holnap nem mondhatja, hogy beteg volt, azért nem ment be a hivatalba! Kérdés, hogy elhiszi-e a Palkó betegségét? Hiszen azért nem lesz baj, csak kellemetlen. Pont ilyenkor kell neki erre jönni és éppen ezen az átkozott sarkon! Ha babonás volna és nem volna most szép világos hideg reggel, megint azt hinné, hogy ezt is az a kilenczvenkét fillér okozta, mint tegnap este hitte a gyerek hirtelen jött lázáról. Véletlen, igen, de a keserves mindenit ennek a sok véletlennek! Most még csak az kell, hogy Fabinyi doktor se legyen otthon és idegen drága doktor után kelljen neki futkosni.

Hát persze! Ha egyszer az ember ballábbal kel föl, akkor az egész napja el van rontva. A doktort korán reggel elhivták valami beteghez és délig nem is jön haza. Az isten verje meg — most mit csináljon? Itt a közelben nincs más, csak az öreg Fabinyi, a többi, aki erre lakott, bevonult, ugyan telefonálhatna találomra is egynek, de ki tudja, milyen fussert választana a sok közül, amicsoda szerencséje ma neki van. És aztán még hogy megvágná ráadásul, hallott erről, hogy mit elkérnek ezek ma egy vizitért. Egy ismerős doktor mégis csak más, az nem mer annyira zsarolni. Kit is lehetne megkérdezni? A kollegák biztosan tudnának valakit, de a hivatalba ezért most nem mehet be. Még ottfognák holmi sürgős munka czimén. Igaz ni, elmegy a sógornőjéhez, az itt lakik nem messze és biztosan tud egyet mondani. Annak a kis lánya tavaly volt kanyaróban és nem Fabinyi bácsi kurálta. No ez jó lesz.

Megfordult és iparkodott kifelé az Átlós-uton. Egy kis kocsma ablakában három tányér kocsonyát látott kitéve, talán ide jött be tegnap az a lány a tüzérjével. Kedve lett volna megkérdezni. Különben minek? Délután végez vele.

A ház elé ért, melyben a sógornéja lakott. A poloskaszagu, sötét bejáratban alig találta meg a lépcsőt. Szegény, ez is — gondolt a sógornéjára — ide kellett neki kijönni, pedig milyen szép lakásuk volt az Aréna-uton, de az urát elvitték katonának és már harmadik éve hadifogoly, az asszony meg nem birta a drága lakást fizetni és itt vett ki olcsóbbat. Jóravaló teremtés, ügyes, derék asszony, sorsjegyet meg czipőkerőcsöt árul, abból tartja fenn magát, mert az a kis hadisegély semmi.

Fölért az emeletre, megnyomta a csengőt, de nem szólt. Akkor ez már igy is marad örökké. Nincs ilyesmire pénze a szegény embernek. A kilincsre tette a kezét, az ajtó kinyilt. Mihály megcsóválta a fejét. Már a mult héten is, hogy itt járt, nyitva találta az ajtót és mondta Jolánnak, hogy ezt nem szabad, de Jolán nevetett: őtőle nincs mit ellopni, ide csak hozhatnak.

Benézett a konyhába, nem volt senki. A hideg tüzhelyen kék, virágos bádogcsésze. Mihály ránézett, elmosolyodott. Ismerte ezt már régebbről, Juczikáé, a bátyja kis lányáé, aki másból nem fogadott el kávét. Még ha hozzájuk jöttek is, boldogabb időkben, uzsonnázni, az anyja magával hozta ezt a bögrét. Ugy látszik, még most is ebből eszik, mikor már második elemista. Hogy megnőtt az a gyerek is, iskolába jár, az apja rá sem ismer, ha hazajön. Jolán még alighanem nem reggelizett, csak a kis lányának adott, aki elment iskolába, ő maga bizton a port nyeli odabent, takarit, mert annak nagy bolondja és amilyen szegény, olyan tiszta. Ment előre, az előszobában, a szekrények között, ezek még a régi nagy lakásból kerültek ide s ahogy az ajtóhoz közeledett, beszédet hallott. Csendes, mély férfihangon beszélt valaki. Mihály megállt, figyelt.

— Egész délután szobát kerestem, no és tegnap ahogy erre jövök, meglátom a kapun a czédulát, hogy itt egy butorozott szoba kiadó, gondoltam, még ezt az egyet megnézem, ez éppen jó volna, nincs messze a kaszárnyától. (Katona — gondolta Mihály.)

— És én hogy megijedtem, mikor a félhomályban valaki benyitja az ajtót és azt mondja: Kemenes főhadnagy vagyok, szabad a szobát megnézni?

— Én se gondoltam volna, hogy ismerősre akadok!

— Ó én rögtön megismertem, mihelyt fölgyujtottam a villanyt.

— Na én nem. Nem mintha olyan nagyon megváltozott volna, de eszembe sem jutott, hogy maga lehet az, Jolán... (Jolánnak szólitja. Régi barátság...)

— Az sem lett volna csoda. Rég volt, mikor maga kis diák volt Sopronban.

— Én még jól emlékszem mindenre. De kutya helyes leányka volt maga! Szerelmes voltam magába fülig.

— Nagy csacsi volt maga akkor.

— Mért? Ellenkezőleg. Emlékszik, mikor a diákmajálison megcsókoltam?

— Engem? Maga? Majd mit mondtam...

— De igen, elmentünk az erdőbe sétálni és én kegyetlenül udvaroltam magának és a végén meg akartam csókolni, maga elszaladt, én utána és ahogy utolértem és átfogtam a nyakát, maga kiugrott, de én nem eresztettem, mert hogyan, hogyan nem, megfogtam a kis fülét és haha, ugy huztam magamhoz, a fülénél fogva, hahaha... emlékszik?

— Persze, hiszen még most is piros belé a fülem.

— Na ez igazán nagyszerü, hogy ide vetett a szerencse. Most folytathatjuk ott, ahol abbahagytuk.

— Ó hogyne! — hallatszott ki Jolán dévaj kaczagása.

Mihály megfordult és ment. Nem is gondolt már arra, hogy miért jött ide, a doktor czimeért, nem akart most Jolánnal beszélni, nagyon csúnyát talált volna neki mondani. Tessék! Az ura valahol Szibériában gebedez, ő meg itthon egy főhadnagygyal szüri össze a levet. Mert az lesz belőle, biztos. Itt lakik nála, régi ismerősök, diákszerelem — mi kell más? Ma még csak az

emlékeket élesztgetik, holnap talán már nem gondolnak a multra és csinálják a jelent. Holnap majd nem felejti el bezárni az ajtót a kis rondaság! Igy bizzék az ember az asszonyokban! És aztán nem mellékes neki, hogy a szobát kiadja-e, vagy sem, havi nyolczvan koronát legalább kap érte, ő gyöngéd lesz, nagyon gyöngéd lesz a főhadnagy urhoz.

A kapuhoz ért, lám, csakugyan nincs már kint a czédula. Egész mult hónapban kint lógott, senki meg sem nézte, még ő mondta is Jolánnak, hogy ki fog ide kijönni lakni az isten háta mögé és tegnap délután mégis kiadta. Ezt is tegnap délután, félhomályban — és megint akkor lehetett, amikor ő az ujságot vette. Ugyan már micsoda buta beszéd, majd ennek is ő lesz az oka, hogy is gondolhat ilyen ökörséget, tisztára meg van háborodva. Mért nem mindjárt az egész világháborunak?

(Vége következik.)

Reczept boldogtalan szerelemre.

Szegény fiu, szegény költő, szegény kis szerelmes,
Ne fájj szivem, ne sajogj, légy jó és engedelmes.
Felejtsd el, hogy nincs előtted semmi, semmi, semmi,
Felejts mindent, amit sohsem lehet elfeledni.

Hallgass rám, hiv emberedre, szemem, ki oly bus vagy:
Feledd el, hogy szépségének kelyhét szivattyuztad,
Tüzláng-ajka pióczáját, melle mézes izét,
Felejtsed szám, min tapadtál, minden kicsi izét.

Hol boldogan megpihentél, mint árnyékban vándor,
Hivó öle szép szigetjét felejtsd el, ó vágyam,
S mely, mint bánat a világra, borult föléd nemrég:
Fájó társam, kinzott testem, feledd el szerelmét.

Felejts mindent, ami jó volt egyidőn és bus volt,
Fehér lélek zengő álmát s azt is, ami hus volt,
Imádságát, mely egybeforrt Istennel s neveddel,
Ágaskodó czudarságát feledd el, feledd el.

Szivét, melyet néked adott, hogy majd visszalopja,
Karját, mely a szivedet majd agyonszoritotta,
Lepke lábát, mely magához könyörögte térded; —
Vess a tüzre, hadd lobogjon, minden emlékképet.

Ne maradjon semmi, semmi, a bölcs okulás csak:
Ne add magad szerelemnek, ne add magad másnak.
Boldog csupán, ki egyedül jár, magános vándor
S maga melegszik tüzénél, ha a szive lángol.

Asszonykényre nem engedi fehér férfilelkét,
Néki adja marháit mind, aranyát és telkét,
De enmagát sohse nyujtja áldozati tálczán,
S mig egy keze nővállon ül, a másik meg pálczán.

Szegény fiu, szegény költő, szegény kis szerelmes,
Ne fájj szivem, ne sajogj, légy jó és engedelmes.
Felejtsd el, hogy nincs előtted semmi, semmi, semmi,
Felejts mindent, amit sohsem lehet elfeledni.

Lengyel István.

Barangolás.

Itáliai utazás.

Feldpost ..9, 1918 május hó.

Olaszhon. A tavaszt akartuk ünnepelni. Drága virágok illatát szerettük volna magunkba szürcsölni: Az ébredő tavasz zsolozsmáin kihült szivünk pernyéjét lángra szerettük volna lobbantani. Régi utczákra vágytunk. Nyüzsgő emberáradatra. Pezsgő olasz életre. Egekbe szökkenő templomoszlopokra. Méltóságteljes terekre. Csodálatos képekre, melyeknek viziói majd álmainkban fognak kisérteni. Hangos olasz szóra, melyeknek csak a zenéjét érezzük. Fekete olasz lányokra, akiknek szemrebbenése drága éjszakára hiv bennünket. Szobrokra, melyeknek zöld patinája az eldübörgött évszázadok lehelletét sugározzák. Menekültünk a porfészekből, hogy pálmák között uj életerőt meritsünk. A kék egek tüzes sugarait akartuk átcsurgatni ereinken, hogy a felpezsdülő élet mámorával, feszülő izmokkal, dagadozó mellel, rézvörös arczczal, kicsillogó fogakkal, testünk és agyunk egész üdeségével lássunk majd az uj munkához.

Mentünk. Száguldott a vonat. A kényelmes gyors. S tájak zugtak tova. Hegyek emelkedtek. De — ezerkilenczszáztizennyolczat irtunk.

S hirtelen összeszorult a szivünk. Város jött. Mellünk megfeszült. Kéményeket láttunk. Magányos, égbe szökkenő kéményeket. Busakat, melyek nem eregettek bodor fellegeket az ég felé. Köröttük csak csonka, szétmálló falak feketedtek. Lassan kuszott tovább a vonat. Óvatosan vonszolta testét, mintha valami veszélytől tartana. S ujra város jött. És nem vidám állomás nyüzsgése fogadott. Az állomást »volltreffer« (hja, igen, telitalálat) érte. S barakkot rögtönöztek helyére. De hol vannak az izgatott »facchino« kiáltások! Az első olasz szavak, melyeket oly boldogan habzsoltunk »akkor«? Komoly, aczélsisakos katonák mérik szigoru lépteikkel a perront. Szuronyok villannak. Rideg katonák a »nyilt parancsokat« vizsgálgatják.

Romok... Romok... Mindenütt rom... Ott drótsövény kuszik fel a hegyekre. A meztelen sziklák mélye ásit. A cavernák, mint sebhelyek tátonganak. S távolból a felfeszitett Krisztus keresztje, mintha az uj sirdombokat akarná átfogni.

S magyaráznak:

»Mi itt feküdtünk... Lássa, ott! A helyzet veszélyes volt. Ellentámadástól kellett tartanunk. De a taliánok épp az ellenkező oldalon... Látja?... mindjárt odaérünk... a kis erdő szélén támadtak... ha, ha, ha... épp ahol a legerősebb a front...«

S uj emlékek, uj árkok és uj sirok...

»U....e!«

Kiszállunk. Katonák menetelnek. A délelőtti nap ragyog a városon. A háztetők terraszaira rátüznek a fénylő sugárak. Minden egy sárga fény özönében remeg. A főtéren zene harsog. Katonák játszanak.

Egyenruhák állják körül a zenészeket. A boltok csukott redőnyei zuzottan hajolnak az utczára. A szük sikátorok csendesen bámulnak a csatorna vizébe. A palazzokon német a felirás. »Belegt von der . . .«

Talán a templom ! ?

Talán az ájtatos orgonaszónál találom meg azt, amit keresek : Bach zokog fel az orgonán s emelkedik az öblös hangszerekből. De az ünnepi ének német. A ruha uniformis. Hát mindenütt csak katona van ? A borbélynál, a kávéházban, a könyvkereskedésben, a vasuton, a villamoson, a szószéken, a castellóban, a jótékonysági ünnepélyen, a szinházban, a moziban ?

Hiába minden. Ez a háboru. Az olasz ég most is mély kékséggel borul a városra. De a házak most nem a tavasz diadalmas ujjongásával kapaszkodnak az ég felé.

Ütemes léptek.

A hangos és lüktető életet elnyelték a zuzott téglafalak. Az egyik bomba szétfröccsentett e háznál, de — mint valami Strindberg-dráma hatásos beállításában — néhány bus gyászruhát öltött anyóka az utczára szórt tömérdek lim-lom között turkált. A leszakadt fal a szobák régi szennyeséről hántotta le a leplet. Életek feldult fájdalma vonaglik. A lomokon ragyog a napsugár. A tér zenéje csak messziről csapódik oda. Néha egy-egy örömtelibb felkiáltást lehet hallani : egyik-egyik anyóka valami különösen értékeset talált. Egy rozsdás kést. Egy csonka bádogkorsót . . . De különben csak a kotorászó neszek hallatszanak.

Egy szük utczába térek. Itt még álmodók a házak. A cziszterna vize halkan csobog tova. A palazzók belebólogatnak a tovasurranó vizbe. Valahol egy elhaló gitár szól. S hozzá egy dal. Fájó . . . bus . . . el-elakadó . . . Közel megyek, egész a kapuhoz. Kusza irás. Betüzöm : »hier wohnen drei arme, gute Leute«. És hirtelen szirén vijjog fel. A castello ormán fekete gömb repül a magasba. Távoli berregés, mint valami óriás darázs függött láthatatlanul és rémesen a város felett Megakad az ének. A vijjogásban fuldokol a gitár. Várakozás . . . Csak a szirén szól . . .

Szegény három jó emberek . . .

Lékay János.

INNEN-ONNAN.

♁ **Tőry Gusztáv.** Végigküzdötte a hivatalos ranglétra minden fokát, lassan, fokozatosan emelkedett fel, egészen a miniszterségig. Az a fiatal joggyakornok, aki 1880-ban még a budapesti kir. itélőtábla személyzetéhez tartozott, ma már miniszter. Nem ugrotta át a fokozatokat, lassan, kitartó türelemmel és serény munkálkodással érte el azt a pozicziót, amelyet a politikus urak egyszerre és minden átmenet nélkül kaparintanak a kezük közé. Tőry Gusztáv számára tehát előreláthatólag a miniszterség sem jelent mást, mint még több munkát, még fáradhatatlanabb tevékenységet és még nagyobb felelősségérzetet. Az uj igazságügyminiszter egyébként egyik legnagyobb tekintélye az országnak nemzetközi jogi kérdésekben — eddig is ő képviselte többnyire a kormányt a nemzetközi tárgyalásokon — s igy a háboru végeztével, a nemzetközi érintkezés felujulásakor fontos szerep vár reá. Már a bukaresti román béketárgyalást is ő készitette elő s most, hogy miniszter lett, neki, de magunknak se kivánhatunk jobbat : vajha ő müködhetne közre — de mielőbb ! — az általános béketárgyalások előkészitésén is. A politikus miniszterek tán jobban ambiczionálnák — mondjuk ! — a kompromisszumos választójogi törvény megalkotását, de ahogy mi ismerjük Tőryt, ő beérné egy uj, egyetemes nemzetközi szerződéssel is. A pártklubokban ezért tán kisebb görögtüzet gyujtanának neki, de a történelembe belekerülne a neve. Mi mindenesetre szivből kivánjuk neki ezt — a magunk, mindannyiunk érdekében is.

* * *

= **Halott pilóta.** Az angol rajvonal mögé leszállt egy német repülőgép. Szépen, kecsesen, siklóröpüléssel szállt le. Halott pilóta és halott megfigyelő ült benne. Légi harczban furta át szivüket az angol gépfegyver golyója. A pilóta jéghideg keze görcsösen szoritotta a kormányt, alig birták lefejteni róla ujjait. Az angolok megállapitották a levegő hőseiről, hogy legalább két órával a leszállás előtt elszállt belőlük az élet. A repülőgép megfejthetetlen okból nem zuhant le, hanem keringett fenn az ellenséges állások fölött, a srapnelek füstfelhőiben. A pilóta karjának utolsó erejét a kormánykerék irányitásába adta és a motor engedelmeskedett. A távcső már nem figyelt alá, megszünt a gépen az izgalom. A vasmadár, mint bolygócsillag röpülte tovább determinált pályáját, hogy eldalolja rejtelmes dalát a vérengző embereknek.

* * *

= **Konglos.** Rejtelmes, sejtelmes szó. Az ember azt hinné róla első tekintetre, hogy metafizikai fogalmat jelöl, de legrosszabb esetben is egy versenyló neve. Pedig csak orvosság. Egy pesti droguista mérte, dekánként, sőt dekagrammonként. Mérte, mérte, amig egyszer ki nem derült, hogy az orvosság tulajdonképpen liszt. Közönséges buzaőrlemény. Nem lisztjegyre adták, hanem orvosi rendeletre, vagy talán arra sem, hanem a droguistának ajánlatára. Kiváló gyógyhatásu panacea volt. Utolérhetlenül gyógyitotta az étvágyat. Kis zsirral és czukorral kitünő tésztát lehetett belőle gyurni, akár mákos nudlit is, mely pedig mindenha jóeredményü szernek mutatkozott az étvágytágulás ellen. Szegény Konglost azonban leleplezték. Kivették a diszes papirzacskóból, a kecses fadobozból és visszaküldték a zsákba. Igy azután remélhetjük, hogy egypár zsák megtalálja nemcsak a foltját, hanem a lisztjét is.

* * *

♁ **Udvariasság.** A rendelet megszületett és mi már boldogan lélegzettünk fel abban a hitben, hogy vége szakad az iszonyu czipőnyomoruságnak és ha nem is olcsón, de legalább az udvariassági formák között fogunk hozzájutni lábbelijeinkhez. A rendelet megszületett és megvan. Azonban a czipők gyártói nem szándékoznak betartani a rendelet intézkedéseit. Sőt határozottan kijelentették, hogy ily körülmények között még a czipőkészitést is beszüntetik. Ez csak egész kategorikus kijelentés, amelynek horderejét egy pillanat alatt be kell hogy lássuk. Nemcsak hogy nem kapjuk meg czipőinket, de még arra sem számithatunk, hogy a czipők gyártói és árusitói udvarias bánásmódban fognak részesiteni bennünket. A czipő, amelyet eddig a mi lábunkra készitettek és amely horribilis ára miatt a mi lábunkat szoritotta, a czipők ármaximálása következtében most a czipészmesterek alsó végtagjait kezdi kinozni. Udvariasságot pedig igazán nem kivánhatunk azoktól, akiknek a lábát szoritja a czipő.

= **Gyilkosok ligája.** Párisban liga alakult, a maga nemében egész különös czéllal. Minden tagjának kötelességévé teszik az alapszabályok, hogy a háboru után egy-egy németet tegyenek el láb alól. Vagyis a háboru folytatandó a békében is. A franczia gyülölködésnek és elvakultságnak megdöbbentőbb képét semmi sem adhatná oly hiven, mint ez az egyesülés. S a liga alapitói biznak abban, hogy gyilkosságaikat büntetlenül végezhetik, mert szerintük nem akadhat franczia biró, aki a németek gyilkolását paragrafusba ütközőnek minősitené. Tudjuk, hogy az eszme nem a felsőbb rétegek agyában fogamzott meg, s ismerjük az apacsok erkölcseit. Tudjuk, hogy a háboru után ismét ember lesz az ember, s a határokon nemcsak kémek és katonaszökevények szökdösnek át, hanem Pullmann-kocsik is átringatóznak. Nem veszszük véres komolyan a vérrel irt alapszabályokat. Hanem jó lenne, ha akiknek kezében van a lelkek irányitása, átirnák a tizparancsolat: »Ne ölj« tételét. Ilyen formára: Ne alakits ligát háboruban a háboru utánra.

* * *

= **A hadi czápa.** Dániában már nyár lehet, ugorkaszezon, mert ott már megjelent a czápa. Nem ugy ugyan, mint nálunk szokott, a boldog időkben, a fiumei partok előtt, hanem csak bőralakban. Dániában másképen bánnak el a czápával, mint mifelénk. Ott alaposan kikészitik előbb, mielőtt a közérdeklődés asztalára tálalják. Dániában, legalább ez a terv merült most fel, czipőt fognak gyártani a tenger óriásainak bőréből. A közvéleményt már kezdik puhitani, mert a czápabőr kemény, nem igen testhez álló anyag. A dán sajtó már tudja, hogy a megpuhitott közvélemény kemény czipőben is elsántikál. Nagy csónakokra, ormótlan, füzős és gombos ladikokra van tehát kilátás, melyek be fognak czammogni hozzánk is, enyhiteni óhajtván a czipőinséget. Ha ugyan nem kapunk erélyes hangu tiltakozást a bibliai Jónástól, aki könnyen megirigyelheti tőlünk, hogy mi életveszély nélkül tehetjük lábunkat a czápa bőre alá.

SZINHÁZ.

A kékszakállu herczeg vára.

— Az Opera ujdonsága. —

Végre megérkezett *Bartók* Béla régvárt operája. Ettől a kitünő müvésztől, aki eddig a hangulat oly kiváló interpretátorának, az érzések, benyomások oly élénk és ideges visszavetitőjének mutatkozott, operát várt az egész világ. Operát, amelyben drámai és lirikus jellegü benyomások tömegét adhatja vissza az ő sajátos kifejezésével. S a mü sok tekintetben megerősitette, aláfestette a tiszteletet, amely az impresszionista zene ez éles képviselőjét megilleti, de sokban viszont csalódást is hozott. A csalódás abban állt, hogy nem láthatni elég drámai anyagot, amiből a komponista magát megformálhatná, uj és nemes oldalakról világitódna meg. Egy meglehetősen szintelen és érdektelen mese illusztrációjává degradálódik igy ez az önálló, forrongó életre hivatott muzsika. Hogy adhasson benső, édes, meleg poézist, ahhoz a történésnek bizonyos mélysége, bizonyos folyékonysága kell. Nincs. Mesterséges, az ősi mese után nem utána- és megérzett, hanem utángondolt poéma a szöveg. Valahogy meg van épitve, pedánsul megszerkesztve, kifogástalan architekturában áll előttünk a szinpadi cselekmény, de hidegen hagy, mintha a rég ismert mesét századszor szépen kötött, inicziálékban dus könyvből olvasnók el. Hidegen hagy. Nem ad alkalmat uj, eleven érzésekre. Igy tett a zeneszerzővel is. Neki sem adott alkalmat, tehát komponált egy soktételes suite-t, apró hangulatdarabokat, amelyek azonban először: nem tartoznak organikusan a szinpadhoz; másodszor: nem mélyek, nem inspiráltak; harmadszor és leginkább: nincs bennük semmi dramatikum, semmi hatalmas, megkapó. Semmi olyan, amely közvetithetné hozzánk az impresszionista müvészet végső czélját: hogy telepathikus uton, tiszta lelki rezonanczia utján, bennünk ugyanazokat a benyomásokat és élményeket ébreszsze, amelyek alkotójukban fakadtak. Sok részletben el tudunk merülni, de nem fog meg azzal a lendülettel, amelylyel a chef-d'œuvre-ek előtt kell megállanunk rajongó, ijedt és fanatikus döbbenettel. Valószinüleg azért nem, mert alkotójuk is eleven, izzó költészet helyett egy vérszegény és hideg elbeszélést kapott. Mindamellett az egyes részleteknél, a különböző viziók megnyilásánál alkalma volt érzéki és gazdag lelkének csillogtatására. Az adott hangulatot különösen élesen fejezte ki a kert, a birodalom és a könnyek elétárulásánál, annyira, hogy még az alaphangnem (Es-dur, C-dur, A-moll) is üdén és közvetlenül ömlött a látomásokból és a világitási effektusokból.

Az impresszionista zenében — általában a müvészetben — minden eszköz megengedhető és jó és szép, ha az adott érzést, elképzelést alkalmasan és csorbitatlanul tudja kifejezni. Csak egy feltételt szab az esztétika: hogy az az eszköz szép legyen. Ennek a feltételnek negligálásából burjánoznak elő a bántó zörejek, tulhajtások. Különösen egy helyütt éreztük meg ezt az egyenesen kellemetlen, sértő benyomást: a biboros látomásnál, amikor a fafuvók éktelen és kinosan hosszu tremolói és trillái minden hangulatot és esztétikai elmélyedést, gyönyört megfojtottak.

Nagyon lélektelennek találtuk a befejezést, amiben ugy a szövegiró, *Balázs* Béla, mint a rendezés bünösek. Az asszonyok eltünése a világból, rettenetes és legendás végük pszichologicze teljesen érthetetlen; ha pedig a mesében, még pedig a hasonló misztikus és ijesztő mesében lemondunk a pszichológiai alapozásról, akkor legalább valami rejtélyest, megdöbbentőt, kisértetiest várunk. Se egyik, se a másik. A rendező pedig három teljesen életvidámnak és életdusnak látszó alakot vonultat be és vonultat ki, ugy hogy a sirontuli impresszió teljesen elmarad. Csodálatos, hogy ehhez a jelenethez egyes kifejező, igaz, költői hangokat talál *Bartók*, amikor elhaló akkordjaival befejez, épp ugy, mint ahogy gyönyörüen eltalálja a könnyek szczénáját is, remegő és feltörő pizzicatóival. Ez a két rész a mü zeneileg legsikerültebbjei közé tartozik.

A szczenirozás különben egész jó, *Haselbeck* és *Kálmán* derekasan állják nehéz szerepeiket. —say.

Müvészet.

Hodler Ferdinánd.

Tell Vilmos roppant, döngő léptekkel jön előre. Feje felszegve, félig nyitott szája, izzó szemei, aczélos karjai a munkáját végzett lehanyatló ijjal keserves győzelmet, vad erővel kiküzdött szabadságot harsognak a világba. A szinte michelangelesk konturok megadást nem ismerő akaratot hirdetnek. Ebben a majdnem az egész vásznat betöltő, staffaget, levegőt észrevenni nem engedő, mindenen domináló, kiméletlen alakban benne van *Hodler* egész lénye, egész müvészete. Az első pillanatokban realisztikusnak tünő, de a valóságban filozófikusan elvont, eszményitett elgondolás, a határtalan szabadságvágynak a társadalmi és nemzeti, a kegyetlenül brutális, meg nem alkuvó

akaratnak az emberi hősét adja. S a kép élesen verődik vissza bennünk, ugyanazt az érzést kapjuk meg, amit a művész akart: ezt az abstrakt fogalmat. Hodlernek minden nagysága és öntudatos ereje, fajának minden gyökérszála itt bontakozik ki tán a legtisztábban, valódi germán szellemnek mutatkozik, amikor a festészetet idealisztikus filozófia, távoli abstrakczió kifejezésére használja fel. Alkotása közben képzeletét a filozófiai mag bilincseli le, s ebben találkozik a germán szellem egy másik nagy művészi kifejezőjével, Richard Straussszal.

Az efajta abstrakczió egészen ujszerü. A művész egész szellemi erejét vad vágygyal irányitja a dolgok mélyében, hátterében parázsló ideákra, ezeket plasztikusan kiemeli a homályból, konturirozza és csak bennük él, miközben alkot. Ujszerünek is kell mondanunk ezt a munkát. Valahogy olyan az érzésünk, ha pl. Raffael és Fra Angelico előtt állunk, hogy mindannak az áhitatnak és transzczendens bájnak ellenére, ami festményeiket lelkezte, nem maguk ezek az elvontságok jutnak kifejezésre, hanem áhitatos, bájos stb. alakok mozognak rajtuk. A mély és filozófikus elgondolások és elérzések a konkrét alakokon át, valahogy közvetve kerülnek elénk. Hodlernél meglep, néha megdöbbent a közvetlen, mennydörgésszerü ereje az abstraktnak, a földöntulinak. Ebben az értelemben valódi platonikus festő ő, aki egész valójával a dolgok tartalmi világa, az ideák birodalma felé fordul és az adott tényeket, a formális megjelenést csak az ő megvilágitásukban látja. Ez talán művészetének sarkalatos pontja, ez a szinte megfoghatatlant, a kaoszban ködösen lengőt okvetlenül, erősen kigyurni, kiformálni, kifejezni akarás, a belső élményeknek ez a kisugárzása, *ez* az expresszionizmus. És ha elmerülünk *ebben* a lelkes expresszionizmusban, amely Tellben a hőst, a marignanói visszavonulásban az óriás lelkierőt, az »Einstimmigkeit«-ben éppen ezt az egyértelmüséget, tehát mindig valami elvontat, valami a háttérben zsongó nagyot ad, akkor világossá lesz, hogy Hodler igazi nagyság, művészetén feltárul a ruskini »greatness of style«. Sorra vehetjük a vonásokat, melyekből Ruskin a nagy festői stilus kritériumát alakitja. A nemes és kiváló tárgy megválasztása: ez minden művének alapja. Épp igy az elképzelő erő, az invenczió, végigvonul egész munkásságán. Hiszen épp azt emeltük ki, művészetének alaphangjaként, hogy elképzel, elvont dolgokat plasztizál, beállit nagy, mély szenvedélyü abstraktumokat. Különben ez az, amiért a szó igazi értelmében nem népszerü. A komoly filozófia, a tiszta lelkiség nem lehet népszerü, akármilyen formában jusson is kifejezésre. A két másik ruskini követelménynyel szemben már nem áll oly tisztán és élesen az alakja a kritikusok előtt. De, gondolom, az igazságot, az őszinteséget nem lehet elvitatni tőle. Minél több és nagyobb igazságot, minél tökéletesebb harmóniában: ezt akarta és az első felét el is érte. Sok igazat mond, de ami a fő, elsőrendü és nagy igazságokat, nem apró, elszórt, másodrendü igazságokat a realizmus értelmében, nem igaz vonásokat, igaz szinfoltokat, nem igaz szemeket és mosolyokat, hanem igaz és őszinte elszántságot, vad, lelkes ifjuságot, mint a jénai exodusban, vagy a föléledő vágyat, első szerelmet, mint a Frühlingserwachenban, szóval benső, pszichológiai, magasrendü igazságokat.

A másik felét a postulatumnak, a tökéletes harmóniát talán inkább a külsőségekben látni, a szimmetrikus és tiszta, lüktető elrendezésben, abban az eurhythmiában, amelylyel egyik képét ő maga is jellemezte. Ez az eurhythmia igen karakterisztikus minden müvére. Ez a jóleső és erőteljes rhythmus kong elő a »Lebensmüden« szörnyü és drámai összetörtségéből és a »Szent óra« álmodó és a misztikumtól elbágyadni látszó figuráiból. De a ritmus még nem szépség, csak alkotórésze a harmóniának, a ritmus még nem zene, még nem maga az a tökéletes összhang, amiben az igaznak kifejezésre kell jutnia, hogy abszolut szépet adjon. Éppen ezért a negyedik követelmény, a szépség föltétlen, kifejezésre jutni akaró keresése, imádata hiányozni látszik Hodlerből. A mélységes elképzelés, a tartalom magasztos verizmusa valahogy nem kedvez a tiszta formaszépségnek. S a nagy svájczi, aki eleinte teljesen a román szellem hatása alatt állott, akiben Manet és Steinlen rokonát és utódját látták már, akiben élt is a franczia szépkeresés, a l'art pour l'art-lélek, ez a nagy művész nem birta összeegyeztetni expresszionizmusát a formaszépséggel. Nem tartozik azok közé a festők közé, akik gyönyörködtetnek. Akik lirizálnak, akik minden detailban elmerengnek, elandalognak, élveznek és élveztetnek. Ő nem dolgozott boldog költőiséggel, édes gondolattalansággal, ő harczolva, vérezve, lélekmarczangoló fájdalommal teremtett, az ő alkotásában van valami kemény michelangelói vonás.

Az ő oeuvre-jét tehát nem mondhatjuk szépnek, a szó teljesen tiszta értelmében, szemünkben csak akkor lesz azzá, ha igyekszünk lelkébe, ebbe az igaz, mély emberi és művészi lélekbe nézni. Akkor válik széppé, ha Keats bölcseletét fogadjuk el, s a szépet igaznak, az igazat önmagában véve szépnek tartjuk, ha magunkévá teszszük a Beauty is truth, truth beauty gondolatát.

A megértés hiánya, amely őt sokáig franczia oldalról érte, az éppen erről az oldalról éppen ezzel magyarázható. A szinekben dőzsölő impresszionista francziák ettől a nyers, brutális vonalmüvésztől idegenül fordultak el. Ők, akik a szinek játékának, a tisztán külső szépnek feláldozták a rajzot, a vonalat, nem érthették meg ezt a különös jövevényt, aki viszont lenézte a szinek olcsó müvészetét és sóvárgó expresszionizmusában csak plasztikus akart lenni. Sajátságos, hogy mily sokáig nem sikerült ez neki. Milyen sokáig tartott a küzdelme a térrel, mily sokáig, amig meghóditotta a harmadik dimenziót. S ezért el kellett viselnie a plakátfestés lehetetlen vádját. Pedig akik ezt a vádat kimondják, azok elfelejtik, hogy a plakátfestésnek nem annyira a lapszerüség, mint inkább a vakitó szinhatás a lényege. Ők Cheret-t, Toulouse-Lantrec-et akarnak mondani és Hodlert mondanak. Azokra hull vissza a vád, akiktől kiindult. De akik ilyes nexusban emlitik ezt a nevet,

Hesseni nagyherczegségi fürdő.

Nauheim-fürdő

A Taunus-hegy alján, Majna-Frankfurt mellett

Nyári és téli gyógyidény.

Kitünő gyógyeredmény **szivbajoknál, kezdődő véredényelmeszesedésnél, köszvénynél, gerincz-sorvadásnál, női** és **idegbajoknál.** Az összes ujkori gyógymódok. Erős, egészséges levegő. Remek park- és erdei sétányok. Kitünő hangversenyek, szinház, golf- és kroketjáték.

Kellemes tartózkodásu üdülőhely. Kérjük a »Geschäftszimmer Kurhaus Bad-Nauheim«-tól a legujabb B. 147. számu prospektust.

azok mérhetetlen messze állnak ennek az intenziv és igaz müvészetnek a megismerésétől. Ez pedig, ugy látszik, egy uj renaissance határán áll. Fel kell tételezni egy uj renaissance kezdetét, mert ez az expresszionista jelenség, ez a tulajdonképpeni Gedankenmaler, ez az elvontat közvetlenül konkretizálni kivánó, igaz, mély és kegyetlen müvész nem áll egészen egyedül. Lelki rokonának tekinthetjük Rodint, aki amellett lirikus is tud lenni; de főképpen rokonának tekinthetjük Mestrovičot. Az a valósággal megrázó közvetlenség, amelylyel a fájdalom és a gyötrelmes szomoruság »Pieta«-jából szól, az nagyon hasonló az »Ames déçues« vagy az »Enttäuschten« kifejezéséhez. Csak még egy fokkal *brutálisabb*, emberibb és ezért Mestrovič közvetlen, rögtöni hatása talán nagyobb, frappánsabb.

Ma három ilyen távolálló alaknak a fölbukkanását látjuk és érezzük a titkos szálakat, amelyek őket összekötik, kell, hogy a szellemek egy revolucziójának a sejtése villanjon meg bennünk. Az érzésünk olyan, hogy egy uj, mély renaissance Giottóját temettük mostan el.

—y —n.

Nemzeti Szalon. Végre rászánták magukat egy hőstettre és kihirdették a tavaszt. Tudniillik kisepertek az utczájukból sok régi kopott vaczakot és ezzel a csakugyan nem sikerületlen gesztussal megtisztitották kissé a levegőt. Az eredmény: egy egészen tisztességes arczulatu kiállitás, amelyikből három fiatal erő tünik ki. *Merész* Gyula ez alkalommal mutatkozik be igazi erejében. Komoly tudással és keresetlen erővel megfestett képei levetkőzték azt a banális mellékizt, amelyiktől eddigi vásznai sohase tudtak szabadulni, sokszor csak annál az egyedüli oknál fogva, hogy néhány araszszal erején felül szabta ki őket a müvész. A másik uj erő *Reitzer* Elemér. Jól iskolázott, izléses és valóban artisztikus felfogásu embernek mutatkozik. Reméljük, nem fog osztozni sok más magyarnak sorsában és nem az első kirohanással adja ki ereje javát. A harmadik, nem is olyan uj, de most uj formában mutatkozó müvész: *Bottka* Miklós. Eddig mondhatni kizárólag grafikusnak ismertük. Van a most kiállitott festményeiben is valami rajzolói, de ez nem árt nekik. A lényeges, hogy egészséges látással fogja fel a formákat. Lám! — nem is olyan nehéz nálunk tiszta müvészetet találni. Még a szerényebb miliőben sem. Csak egy kis jóakaratu körültekintés kell hozzá. Na meg egy erős marok, amelyik kipenderiti azokat, akik a régóta várt jóakarat és becsületes törekvés elől elzárják az életet adó napfényt.

IRODALOM.

Bübü.

— Charles-Louis Philippe regénye. —

Charles-Louis Philippe csalódott, fájdalmasan küzködő egyéniség; sivár élete, lágy altruizmusa, nemes, könnyed, de sötét irásai és korai halála fáradt, busongó portrét festenek képzeletünk vásznára. Megértő szeretettel, simogatós rokonszenvvel fordul egyszerü lelkek, egyszerü, de mélységes szenvedések felé, találóan és puha gonddal figyeli meg az utcza, a szegénység, a prostituczió, az olcsó mulatóhelyek alakjait és szinte beczézve foglalkozik csupavalóság embereivel, akiknek a tisztaság, a gondozottság, a sima, nyájas boldogság nem tartozik tulajdonaik közé.

Bubu de Montparnasse czimü regényének szereplői is ilyenek. A háttér a Boulevard de Sebastopol, az ivlámpák tejfehér fénye ömlik a járókelőkre, a rizsporos lányok üzlet után néznek, detektivek kopognak végig a gyalogjárdán, tunyán őgyelegnek a selyemfiuk, az utczai árusok szenvedélyesen kiáltoznak és félszeg ifjak szerető nőre meg olcsó kalandra áhitoznak. Maga a történet szaggatott és szeszélyes, de azért sulyos és szomoru, mint a kapualjakban gubbasztó sötétség. Tulajdonképpen Berthe, a jólelkü, puha, kedves utczai lány áll a regény központjában két férfi között. Az egyik Bübü, a kitartott, faczér asztalosegéd, a másik Pierre, a gondos, érzelgős ifju, kinek havi százötven frankja van egy vasuttársaságnál. Bübü lopásért börtönbe kerül, Berthe Pierrehez megy és a tisztesség felé halad, de egyszer csak érte jön kiszabadult kitartottja és visszaviszi a fertőbe, a gyürött, agyonhasznált ágyba, az odaadásos, szennyes csóku pénzszerzésbe.

A regény laza, széthulló alkotás, melynek kevés logikája és szerves elgondolása van, de mint kép, mint rajz szines, eleven és mély meglátásokkal ékeskedő. Közönséges, mocskos, ingatag erkölcsü emberekkel foglalkozik Charles-Louis Philippe, selyemfiuk, prostituáltak, poshadtszagu ivók levegőjében; luesz, higany, kórház, fogház, maszatos szeretkezés undoritó fogalmai között értékes szomorusággal, meleg fájdalommal, nemes megbocsátással mozgatja alakjait, mint lágyszivü fogházigazgató a maga fegyenczeit. Szelid szubjektivitás lengi át könyvét, megilletődve fordul szomoruságok és nyomoruságok felé, kutató tekintete leginkább ezeken akad meg. »J'aime toutes les choses, mais j'aime surtout ce qui souffre« — irja egyik barátjának és ez a szenvedés-szeretés egyik legjellemzőbb és legnemesebb tulajdona ebben a könyvében is.

A »Bübü«-t *Pajzs* Elemér forditotta. Alig hiszszük, hogy valaki jobban, közvetlenebbül, megértőbben tudta volna visszaadni Charles-Louis Philippe szivvel, szánalommal és szomorusággal megirt regényét. Pajzs Elemér irói egyénisége nagyon közel áll a nemes, mélytekintetü elbeszélőéhez.

—él.

Bán Ferencz: Szerelem hajnala. Három nap története ez a regény és egységesen, kereken zárja magába egy ifju zölden, félszegül feltörő érzékiségét, naivan, sután, áhitatosan kialakuló eszményeit és mindezek tragikus halálát, az ifjuságot s a rajongást megsemmisitő csalódást. Szinte lépésről-lépésre, gondolatról-gondolatra követi *Bán* Ferencz nyurga, nemes hősét, leplezetlenül tárja fel ösztönök, indulatok és vágyak forrongását, mely ügyetlenül, zavarcsan, de nagy energiával buzog a fiatal lélekben, mint czéltalanul heves must erjedése. Juli, a lomha, tétova cselédlány alakja ugyancsak meleg és eleven, hasonlóképen a többi szereplőké, melyek még a történet körül mozognak. Merészen őszinte, kegyetlenül részletező, müvésziesen szemérmetlen a mód, amivel Bán Ferencz alakjait elénk állitja, vakmerően éles, de sohasem kellemetlen vagy brutális a megvilágitás, melynek kévéit reájuk vetiti; nyugodt, széles irásmodora kellemesen hat az olvasóra és letompitja a téma szemérmetlen szögleteit. Bán Ferencz mindjárt első regényével alapos és müvészi munkát végzett.

Katzer-féle megóvó módszer. Első és legnagyobb szőrme-, ruha-, szőnyeg stb. megóvóintézet (Ó-utcza 44. Telefon 21—98). A legtökéletesebb és legkiméletesebb tisztitás a szabadalmazott Katzer-féle szövetkimélő készülékkel. Korszakalkotó, legjobban bevált találmány.

Csillárok legmodernebb kivitelben óriási választékban készpénz vagy törlesztéses kölcsöndij ellenében. **Gázfürdőkályhák, gázsütők, gázvasalók, gázfőzők és gáztüzhelyek** kaphatók. „Auerfény" VI., Vilmos császár ut 3.

KÖZGAZDASÁG.

A Magyar Jelzálog Hitelbank május 18-ikán rendkivüli közgyülést tartott, melyen báró *Madarassy-Beck* Gyula elnök előterjesztette az igazgatóság inditványát arra vonatkozólag, hogy a tényleg befizetett alaptőkéből egy-egy részvényre eső 23.65 K belértéket az e czélra külön rendelkezésre álló alapból 240 koronára kerekitsék ki s az ekképpen 48 millió koronát kitevő alaptőkét 75.000 darab uj, 240 korona névértékü részvény kibocsájtásával 66 millióra emeljék fel. Az emisszióra vonatkozóan az igazgatóság azt az előterjesztést tette, hogy az uj részvényekből 40.000 darabot 5 : 1 arányban 480 koronáért az intézet részvényeseinek ajánljanak fel, — ez összeghez 1918 január 1-étől számitandó 5 százalékos kamat és 3 korona bélyegilleték járul — a fenmaradó 35.000 részvényt pedig ennél semmi esetre sem alacsonyabb áron egy szindikátusnak adják el. A szindikátus azt a kötelezettséget vállalja, hogy az átvett részvényeket 5 évre zárolja és abból piaczra semmit nem hoz. A 35.000 darab főrészvénynek szindikátusi lekötése elsősorban az intézet franczia részvényeseinek kedvéért történik. Az igazgatóság a kormánytól engedélyt kért arra, hogy az elővételi jogot svájczi intézetek utján a franczia részvényesek is gyakorolhassák. Gondoskodás fog történni róla, hogy amennyiben ezek a háboru következtében elővételi jogukkal élni nem tudnának, amennyiben a közszempontok és az intézet érdekei azt meg fogják kivánni, a békekötés után esetleg megfelelő kompenzációban részesüljenek. A közgyülés az igazgatóság összes előterjesztéseit egyhangulag magáévá tette és az igazgatóság uj tagjává megválasztotta *Léderer* Károlyt.

A Magyar Fakereskedők Hitelintézete Rt. igazgatósága május 23-án megtartott ülésében elhatározta, hogy szoros érdekközösségi kapcsolatot létesit a Magyar Fakereskedelmi Részvénytársasággal, amely érdekközösség az intézetnél központositandó és az intézet többi érdekeltségeire is kiterjedő egyöntetü irányitás révén a termelés, értékesités és főleg a kiviteli üzlet szempontjából nagyfontosságu. Ugy ezen akczió keresztülvitele érdekében, mint avégből, hogy az intézet a békegazdaság nagy feladataira kellően felkészülhessen és a kivitel, valamint a külföldi üzletek terén is elfoglalhassa az őt megillető helyet, az igazgatóság az intézet junius 3-ára egybehivandó rendkivüli közgyülésén javasolni fogja a jelenlegi 40 millió korona alaptőkének 72 millió koronára való felemelését a közgyülés által megállapitandó árfolyam mellett.

HETI POSTA.

P. M. *Veszprém.* Ön a végén az asszonynak ad igazat, abban a kérdésben, melyben a nőnek sohasem lehet igaza. És ha még ezt a hazugságot kissé ügyesebben bizonyitaná! . . . Igy azonban csak hazugság van benne, a müvészet teljes kikapcsolásával.

H. L. *Budapest.* Nem lát tovább a szomszéd utczánál, nem néz a dolgok mögé. Pedig a Lipótvároson kivül is van világ.

B. Z. *Érsekujvár.* A novella remetéje azt mondja: a sánta ember ne mászszék hegyre, a vak pedig ne fessen képeket. Megnyugtatjuk: a sánta és a vak ezt remete nélkül is tudják, inkább azt magyarázta volna meg a bölcs öreg, hogy a tehetségtelen iró ne irjon novellát.

K. S. *Püspökladány.* A probléma érdekes. A müvészlélekben valóban van valami a cocotteból és az apostolból. Kérdés: az apostol tériti-e meg a cocotte-ot, vagy a cocotte csábitja el az apostolt. Közöljük.

Z. S. *Bpest. Fodor* László, lapunk munkatársa, jelenleg szabadságon van. Levelét azért ide küldheti.

B. M. *Visegrád.* Alkalomadtán közöljük, de előre is türelmet kérünk.

Nem közölhetők: G-dur notturno. A néma város. Diderot nagy éjszakája. Háborus szerelem. Csend. Medvehajtás. Mármarosi napsugár. A havasok. .

Kiadótulajdonos és főszerkesztő: KISS JÓZSEF.
Felelős szerkesztő: RÓZSA MIKLÓS.

Kiss József háborus verseinek második, bővitett kiadása három koronáért megrendelhető *A Hét* kiadóhivatala utján (Népszinház-utcza 22.) és minden könyvkereskedésben. Portó és ajánlási postadij 35 fillér.

Pannonia-szálloda
Budapest, Rákóczi-ut 7. szám.
A Nemzeti Szinház mellett.

Emésztést elősegitő nyálkoldó savközömbösitő
MATTONI
GIESSHÜBLER
TISZTA TERMÉSZETES ALKALIÁS SAVANYUVIZE.

Rizskeményitő-pótló Mintaküldemény 10 csomag ára **5** korona bérmentve
Gross Antal Budapest, József-körut 23. sz.
Félemelet 1 ajtó.

FEST ▫ ▫ **VARGA** ▫ TISZTIT
BELVÁROSI KELMEFESTŐ ÉS VEGYTISZTITÓ
IV., KAMMERMAYER-U. 1. BOLT 25.
GYÁR: VIII., JÓZSEF-UTCZA 6. SZ.
Mintafestés.
Gyászfestés 10 óra alatt kész. Vidékről küldött megbizások gyorsan és pontosan intéztetnek el.

Hirdetések a „Máv." állomásain.
A m. kir. államvasutak igazgatósága az állomásai területén kifüggeszthető **magánhirdetmények kezelését saját kezelésébe vette át.** A hirdetések megválogatásában, elhelyezésében és amennyire lehetséges külső kiállitásában különös sulyt kiván vetni az igazgatóság a magyar ipari és kereskedelmi érveket kellő kidomboritására s arra, hogy a hirdetők a hirdetések e legkedvezőbb helyét és módját, mely számukra minden előnyt biztosit, minél jobban megkedveljék.
A hirdetések gyüjtésére és szétküldésére létesitett **központi iroda** Budapest, VI., Csengery-utcza 68. sz. a. van.
A részletes feltételek itt tudhatók meg.
Az igazgatóság.

MAGYAR-HOLLANDI BIZTOSITÓ RÉSZVÉNYTÁRSASÁG BUDAPESTEN
Központi irodái:
VIII., Üllői-ut 4., II. em. és Baross-utcza 1. földszint
A
HOLLANDI ÉLETBIZTOSITÓ RÉSZVÉNYTARSASÁG
(Algemeene Maatschappij van Levensverzekering en Lijfrente) házában

Budapest, 1918. — Nyomatott az Athenaeum irodalmi és nyomdai r.-társ. betüivel.

FERENC JÓZSEF TUDOMÁNYEGYETEM KÖNYVTÁRA SZ.